

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

Barn som lever farligt eller farliga barn?: En studie om samverkan kring och synen på barn och ungdomar i riskzon för att begå brott

Maria Holmberger & Hannah Nilsson

Examensarbete i socialt arbete, 15 hp

SOC 63, VT20

Kandidatexamen

Handledare: Anne-Lie Vainik

Examinator: Johanna Schiratzki

Sammanfattning

Titel: *Barn som lever farligt* eller *farliga barn?*: En studie om samverkan kring och synen på barn och ungdomar i riskzon för att begå brott

Syftet med den här studien handlar om att undersöka och analysera hur aktörer inom det brottsförebyggande samverkansprojektet SSPF, som är en förkortning för Socialtjänst, Skola, Polis och Fritid, ser på och pratar om barn och ungdomar i riskzon för att begå brott, samt hur de erfår en samverkansprocess kring målgruppen. Vi har sett att det existerar två parallella synsätt på barn och ungdomars brott som vi har valt att benämna som; *barn som lever farligt* och *farliga barn*. Dessa sätt att se på och prata om barn och ungdomar i riskzon har varierat och uttalats sedan senare del av 1800-talet. Utifrån att SSPF består av aktörer med utgångspunkter i olika lagar och riktlinjer så förstår vi att samverkan är komplex och utmanande. Därav vårt intresse för att undersöka och analysera hur synsätten uttrycks i samverkan.

Vi utgick från en kvalitativ forskningsansats där vi genomförde åtta semistrukturerade intervjuer med aktörer inom SSPF i utvald kommun. Dessa aktörer utgörs av; områdespolis, samordnare för SSPF, ungdomssamordnare för ungdomsteam, teamledare på fritidsgård, socialsekreterare på barn- och familjeenheten, behandlare på MiniMaria samt två biträdande rektorer för årskurs 7-9 från olika skolor.

Resultatet av studien visade att de båda synsätten tar plats i SSPF. Detta eftersom respondenterna uppgett att barn och ungdomar är skyddsvärda på olika sätt. Erfarenheterna utifrån synsätten är att barn och ungdomar i riskzon som lever farligt behöver skyddas, men även en omgivning behöver skyddas från farliga barn. När samhället behöver träda in och ge konsekvenser och påföljder kan det enligt respondenterna leda till stämpling. Det synsätt som getts mest utrymme i samverkansprocessen har av studiens resultat visat sig vara *barn som lever farligt*. Resultatet har även visat att samordnaren för SSPF har en betydelsefull inverkan på arbetsgruppens synsätt. I analysen utgick vi från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, stämplingsteorin, bakgrund samt tidigare forskning om samverkan för att förstå resultatet.

I en avslutande diskussion lyfter vi ålderns betydelse för synsättens utrymme utifrån SSPF:s målgrupp, 13-16 år. Vi för även en diskussion kring vilka risker som finns i användningen av de olika synsätten. I diskussionen lyfter vi även vikten av att aktörerna i SSPF är medvetna om att det finns en risk för att barn och ungdomar i riskzon kan känna sig stämplade av att få SSPF som insats. Att synsättet *barn som lever farligt* ges mest utrymme i SSPF resonerade vi kring ligger i linje med vad som förespråkas i barnkonventionen.

Nyckelord: SSPF, synsätt, samverkan, samarbete, interorganisatorisk samverkan, ungdom, brott.

Abstract

Title: *Children living dangerously or dangerous children?: A study about collaboration and the view of children and adolescents at risk of committing crimes*

The purpose of this study is to investigate and analyze how actors in the crime prevention collaborative project Social Services, School, Police and Leisure (SSPF), look at and talk about children and adolescents at risk of committing crimes, and how they experience a collaborative process around the target group. We have identified two parallel approaches to the crimes of children and adolescents that we call; *children living dangerously* and *dangerous children*. These approaches of looking at and talking about children and adolescents at risk have varied over time and have been acknowledged since the latter part of the 19th century. Based on the fact that SSPF consists of actors with their background from different laws and guidelines, we understand that collaboration is complex, hence our interest in investigating and analyzing how these approaches are expressed.

We chose to take on a qualitative research approach where we conducted eight semi-structured interviews with actors within SSPF in a selected municipality. These actors consisted of; the police, the coordinator for SSPF, the youth coordinator for the youth team, the team leader at the community youth center, a social secretary at the children and family unit, a therapist at MiniMaria and two assistant principals for classes 7-9 from different schools in the district.

The results of the study showed that both identified approaches are used by SSPF. This is because the respondents stated that children and young people need different types of protection. Their experience regarding the approaches is that children and adolescents at risk of living dangerously need protection, but also that a surrounding needs to be protected from dangerous children. According to the respondents, when society needs to provide consequences and sanctions, it can lead to a labeling process. The approach that has been utilized the most in the collaboration process was proven to be *children living dangerously* based on our studies. The result has also shown that the coordinator for SSPF has a significant impact on the approach of the working group. In the analysis we used a social constructivist perspective, labeling theory, background and previous research on collaboration to understand the result.

In a concluding discussion, we highlight the importance of age for the scope of the approach based on the SSPFs target group, 13-16 years. We also discuss the risks involved in using the different approaches separately. In the discussion, we also highlight the importance of the actors within SSPF to be aware that there is a risk that children and adolescents at risk of committing crimes may feel stigmatized by having SSPF as an intervention. Furthermore we discussed the fact that the approach *children living dangerously* has been given the most room in SSPF and established that the result is according to what is advocated in the Children's Convention.

Keywords: SSPF, approach, cooperation, collaboration, interorganizational collaboration, youth, crime.

Förord

TACK!

Vi vill framföra ett stort tack till våra respondenter som har tagit sig tid att dela med sig av sina erfarenheter. Ett stort tack till samordnaren i SSPF som gjort det möjligt för oss att hitta och skapa kontaktvägar, du vet vem du är. Utan er hade den här studien aldrig varit möjlig för oss att genomföra. Vi vill även tacka vår handledare, Anne-Lie Vainik, som under arbetets gång givit oss värdefull handledning och som styrt tillbaka oss på banan när vi har varit ute på villovägar. Vi vill även rikta ett kärleksfullt tack till våra familjer som stöttat och stått ut med oss. Sist men inte minst vill vi tacka varandra, för att vi har hjälpts åt att hålla i och hålla ut under hela processen och genom det utvecklats tillsammans, denna annorlunda vår.

Hannah och Maria

Stockholm, juni 2020

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	7
1.1 Inledning.....	7
1.2 Problemställning.....	8
1.3 Syfte.....	9
1.4 Forskningsfrågor.....	9
1.5 Avgränsningar.....	9
1.6 Relevans för socialt arbete.....	9
2. Bakgrund.....	10
2.1 Definitioner.....	10
2.1.1 Synsätt.....	10
2.1.2 Samverkan.....	10
2.1.3 I riskzon.....	10
2.1.4 Barn och ungdomar.....	11
2.1.5 Normbrytande beteende.....	12
2.1.6 Ungdomsbrottslighet.....	12
2.2 Ungdomsbrottslighet som socialt problem.....	13
2.3 Synsätten.....	13
2.3.1 Barn som lever farligt.....	14
2.3.2 Farliga barn.....	14
2.4 Påföljdssystem för unga lagöverträdare.....	15
2.5 Barnkonventionen.....	16
2.6 Brottsförebyggande samverkan.....	16
2.7 Samverkan och lagarna.....	17
2.8 SSPF.....	18
2.8.1 SSPF historia.....	18
2.8.2 SSPF-modell.....	18
3. Tidigare forskning om samverkan.....	20
3.1 Litteraturinsamling.....	20
3.2 Nationell forskning.....	20
3.3 Internationell forskning.....	22
4. Metod.....	24
4.1 Forskningsansats och metod.....	24
4.2 Metodval.....	25
4.2.1 Urval.....	25
4.2.2 Semistrukturerade intervjuer.....	26
4.2.3 Observationer.....	26
4.3 Genomförande.....	26
4.3.1 Informationsbrev.....	26
4.3.2 Intervjuguiden.....	27

4.3.3	Genomförande av intervjuer.....	27
4.4	Bearbetning, tolkning och analys	28
4.4.1	Transkribering.....	28
4.4.2	Analys och tolkning.....	29
4.5	Materialinsamling.....	29
4.6	Förförståelse.....	30
4.7	Reliabilitet, validitet och överförbarhet.....	30
4.8	Forskningsetiska överväganden	31
4.9	Metoddiskussion.....	32
5.	Teoretiska utgångspunkter	34
5.1	Socialkonstruktivismen.....	34
5.2	Stämplingsteorin	37
6.	Resultat	38
6.1	Barn som lever farligt och farliga barn.....	38
6.1.1	Respondenternas resonemang kring synsätten	38
6.1.2	Samordnarens betydelse för synsätten	41
6.2	Erfarenheter av samverkan	41
6.2.1	Samordnarens roll i SSPF.....	41
6.2.2	Samverka tillsammans - ingen annans ansvar	42
7.	Analys	45
7.1	Att skydda barn och ungdomar som begår brott eller att skydda en omgivning	45
7.1.1	Att skydda barn som lever farligt.....	45
7.1.2	Att skydda en omgivning från farliga barn	46
7.1.3	Konsekvenser och påföljder	46
7.1.4	Spänningsfält	47
7.2	Erfarenheter av samverkan	49
7.2.1	Respondenternas resonemang kring samverkan utifrån synsätten	49
7.2.2	Samordnarens betydelse för synsätten	50
7.3	Synsättets utrymme i SSPF:s samverkansprocess.....	50
8.	Avslutande kapitel	52
8.1	Slutsatser	52
8.2	Diskussion	52
8.3	Förslag till fortsatt forskning	56
9.	Referenslista	57
10.	Bilagor	
10.1	Bilaga 1 - Informationsbrev till samordnare och enhetschef.....	
10.2	Bilaga 2 - Informationsbrev till respondenter.....	
10.3	Bilaga 3 - Intervjuguide	
10.4	Bilaga 4 - Samtycke respondenter.....	

1. Introduktion

1.1 Inledning

Barn och barns rätt har sedan länge varit en omdiskuterad fråga, vilket har påverkat hur vi betraktat barn och deras handlingar (Schiratzki, 2019). I media och i den politiska debatten förmedlas idag en bild av att barn och ungdomars brott blir grövre och att det är ett hot mot samhället. Den här bilden har uttalats under hela 1900-talet i Sverige. Under 1980- och 1990-talen framstod barn och ungdomars brottslighet inte enbart som ett hot mot samhället, det uttalades även en uppgivenhet och maktlöshet kring problemet där krafttag från myndigheterna ansågs motiverat (Ohlsson & Swärd, 1994; Vainik, 2017). År 2002 kom en proposition från regeringen, *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* (Prop. 2002/03:53), som framhöll att samverkan kring barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa skulle komma till stånd. Det infördes en gemensam skyldighet för myndigheter och samhällsorgan att samverka vilket blev svensk lag 1 juli 2003 (Prop. 2002/03:53).

Vi har tagit vår utgångspunkt i synen och sättet att prata om ungdomsbrottslighet. Det finns två parallella sätt att se på barn och ungdomars brott. Å ena sidan kan barn och ungdomar betraktas som skyddsvärda objekt i och med att de ses som utsatta offer för omständigheter som de inte kan råda över då de ännu inte har utvecklat förmåga att se konsekvenser av sina handlingar. Dessa barn och ungdomar, *barn som lever farligt*, anses enligt det här synsättet vara mer sårbara för straffrättsliga påföljder och därför bör ansvaret för att skydda dessa barn överlämnas till de sociala myndigheterna. Å andra sidan kan barn och ungdomar anses individuellt ansvariga för sina brottsliga handlingar och ska därmed stå till svars för dessa och ta konsekvenserna som medföljer i form av straff. Att skydda samhället från dessa *farliga barn* blir därför primärt i det här synsättet (Tärnfalk, 2007, Vainik, 2017).

I Sverige har vi sedan 1964 haft särskilda bestämmelser gällande förfarandet i brottmål för unga lagöverträdare, *Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare* (LUL, 1964:167). En grundtanke är att unga lagöverträdare ska hållas utanför kriminalvården och istället ges vård och behandling inom socialtjänsten. I *Brottsbalken* (BrB, 1962:700) finns bestämmelse om straffmyndighetsåldern på 15 år. Socialtjänsten har ett förstahandsansvar för dessa unga lagöverträdare enligt *Socialtjänstlagen* (SoL, 2001:453). LUL ses som ett komplement till *Rättegångsbalken* (RB, 1942:740) i och med att bestämmelserna i den avser de som är under 18 år, i vissa fall även de som är under 21 år (Clevesköld, Thunved & Thunved, 2015). Det här påföljdssystemet kan ses som en kompromiss mellan socialrätt och straffrätt.

Forskning visar att individer som tidigt under sin barndom utvecklar ett normbrytande beteende löper större risk för att i framtiden utveckla ett kriminellt beteende samt långvariga sociala anpassningsproblem. Ju tidigare det normbrytande beteendet uppträder i ett barns liv, desto större är även risken att det fortsätter över tid. Dessa individer riskerar att få en låg utbildningsnivå, ett framtida missbruk, psykiska problem, hamna i arbetslöshet, bristande sociala nätverk och labila relationer

(Andershed, Andershed & Tuvblad, 2013). Samhällets kostnader för när en individ hamnar i utanförskap och kriminalitet är höga för offentliga, privata och ideella verksamheter (Brå, 2017:8).

Brottsförebyggande rådet kom 2018 ut med en rapport för det förebyggande arbetet i Sverige som beskriver att det brottsförebyggande arbetet i form av samverkan behöver prioriteras. Trots det så lyckas man inte alltid att på lokal nivå bedriva en sådan samverkan. Rapporten visar även att utformningen av den brottsförebyggande samverkan varierar i Sveriges kommuner, vilket främst verkar bero på att det inte är reglerat i lag för *hur* samverkan ska utformas. Det framkommer även att när kommuner befinner sig i ekonomisk ansträngning är det ofta det förebyggande arbetet som sätts åt sidan, resurser och fokus riktas istället på att släcka det som är mest akut här och nu. Därmed blir samverkan ofta komplex och utmanande (Brå, 2018).

SSPF är en modell för en lokalt brottsförebyggande samverkan som används i olika kommuner i Sverige. SSPF består av aktörer som representerar olika myndigheter och samhällsorgan; Socialtjänst, Skola, Polis och Fritid vilka samverkar kring barn och ungdomar i riskzon för att förhindra att de ska hamna i utanförskap och kriminellt beteende (Ungdomar i riskzon, 2018).

1.2 Problemställning

Vi vet således å ena sidan att samverkan är något som samhällsorgan och myndigheter enligt lag *ska* arbeta med på lokal nivå för att fånga upp barn och ungdomar och förebygga att de inte utvecklas ogynnsamt. Å andra sidan vet vi att samverkan är komplex och utmanande på olika sätt. Utöver det har vi sett att det finns två parallella synsätt på barn och ungdomars brott; *barn som lever farligt* och *farliga barn*. Å ena sidan kan barn och ungdomar med ett normbrytande beteende uppfattas som sårbara och svaga som genom sitt beteende visar att de befinner sig i riskzonen för att i framtiden utveckla ett kriminellt beteende och på så vis straffa ut sig själva från samhällets system. De kan å andra sidan även ses som omoraliska och hänsynslösa som medvetet kränker medmänniskor och som samhället behöver skyddas ifrån. Det finns en spänning mellan oro och ilska, mellan vård och straff samt mellan stödjande åtgärder och kontroll som aktörer i samverkansprojektet SSPF behöver balansera och hantera (Ohlsson & Swärd, 1994). Vi kan se att även påföljdssystemet för unga lagöverträdare måste balansera mellan dessa parallella synsätt på barn och ungdomars brott. Detta eftersom påföljdssystemet kan ses som en kompromiss mellan socialrätt och straffrätt som har olika utgångspunkter. Därför vill vi undersöka hur professionella aktörer ser på och pratar om barn och ungdomars brott, som är fundamentalt i en vidare diskussion om hur samverkan faktiskt fungerar. Vi kan se att aktörerna i SSPF behöver förhålla sig till dessa två synsätt parallellt vilket kan vara utmanande utifrån att deras verksamheter har olika uppdrag, lagstiftning och riktlinjer. Därför vill vi undersöka aktörernas attityder kring synsätten samt deras erfarenheter av samverkan utifrån synsätten. Vi vill även undersöka om något av synsättet ges större utrymme i samverkansprocessen.

1.3 Syfte

Med utgångspunkt från de två parallellt existerande synsätten; *barn som lever farligt och farliga barn*, är syftet med den här studien att undersöka och analysera hur olika aktörer inom SSPF erfar samverkansprocessen kring barn och ungdomar som är i riskzon för att begå brott.

1.4 Forskningsfrågor

- Vilka attityder och erfarenheter till de parallella synsätten på barn och ungdomars brott framkommer hos aktörerna inom SSPF?
- Hur resonerar respektive aktör inom SSPF kring sina erfarenheter av samverkan utifrån synsätten på barn och ungdomars brott?
- Kan något av de två synsätten sägas få större utrymme i samverkansprocessen i SSPF?

1.5 Avgränsningar

SSPF används i flera kommuner runt om i Sverige (Söderberg, 2016). Det finns liknande samverkansprojekt men då med andra namn, exempelvis sociala insatsgrupper (SIG). Det finns således kommuner som arbetar efter liknande modeller eller arbetssätt med barn och ungdomar i riskzon för att begå brott (Brå, 2020). Vi har valt att avgränsa oss till en kommun i Stockholms län som använder SSPF-modellen, som tillämpas och anpassas efter lokala behov och utformningen av arbetet skiljer sig därför även mellan kommuner och stadsdelar.

Fokus för studien är att undersöka och analysera hur olika aktörer inom SSPF erfar samverkansprocessen kring de två synsätt på barn och ungdomar som är i riskzon för att begå brott. Vi har valt att studera detta fenomen ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Det finns många som skriver om vad ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan vara. Därför har vi valt ut delar ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv som vi redogör för under teoretiska utgångspunkter, dessa delar beskriver perspektivet på ett sätt som vi ser som användbart för den här studien.

Det hade varit intressant att undersöka barn och ungdomars egna erfarenheter av att vara aktuella för SSPF, samt även att studera vilka effekter samverkansprocessen har för barn och ungdomars benägenhet att sluta begå brott. Det är däremot ett fokus som inte har fått ta plats i denna studie.

1.6 Relevans för socialt arbete

Den här studien handlar om barn och ungdomar i riskzon för att begå brott som vi menar är barn som far illa, vilket är ett traditionellt område för socialt arbete (Meeuwisse & Swärd, 2016). Definitionen av ungdomsbrottslighet som socialt problem går att se och prata om på olika sätt, det kommer i slutändan ha betydelse för hur samhället hanterar åtgärder för barn och ungdomar som begår brott. Samverkan kring och synen på barn och ungdomars brott menar vi har betydelse för hur strategier och insatser utformas för barn och ungdomar i riskzon, vilket är det arbete som SSPF ska utföra.

2. Bakgrund

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för centrala begrepp samt det aktuella kunskapsläget för denna studie.

2.1 Definitioner

2.1.1 Synsätt

I Nationalencyklopedin definieras människosyn som en vedertagen term för allmänhetens uppfattning om människans grundläggande egenskaper, möjligheter och begränsningar. Etiska grundvärderingar av människans värde ingår i människosynen, det vill säga antagandet om vad människan bör eftersträva samt vilka egenskaper som är särskilt värdefulla (<http://www.ne.se>). Det är väsentligt att förklara begreppet människosyn inledningsvis eftersom det är det som vi menar ingår i begreppet synsätt. Det är ett grundläggande element med utgångspunkt i de två parallella synsätten; *barn som lever farligt* och *farliga barn*. Dessa olika synsätt om hur samhället ser på och pratar om barn och ungdomars brott är något som påverkas av samhällets politiska och ideologiska grundsyn (Meeuwisse & Swärd, 2013). Vi har för den här studien valt att utgå från de begrepp som beskriver de två parallella synsätten utifrån en avhandling som beskriver hur man har sett på barn och ungdomars brott ur ett historiskt perspektiv (Vainik, 2017).

2.1.2 Samverkan

Samverkan definieras i Nationalencyklopedin som ett gemensamt handlande för visst syfte. Samverkan används ofta synonymt med samarbete som Nationalencyklopedin beskriver är ett arbete som bedrivs av flera tillsammans med ett gemensamt syfte (<http://www.ne.se>). Det finns flera begrepp som ligger nära samverkan, exempelvis samordning och samkoordinering. Vi har valt att inte gå in djupare på definitionen av dessa begrepp utan har enbart fokuserat på begreppet samverkan, som vi valt att använda oss av i studien och menar då att samverka innebär att utträta, eller åstadkomma något gemensamt och att verka tillsammans (Axelsson & Bihari Axelsson, 2013).

2.1.3 I riskzon

Det finns flera förklaringar till vilka barn och ungdomar som befinner sig i riskzon. Därför behöver vi reda ut hur vi valt att tänka kring begreppet som är målgruppen för SSPF och som därav har stort fokus i studien. SSPF-modellens fokus handlar om hur samhället reagerar på barn och ungdomar som är påväg mot ett kriminellt liv. Det vill säga ungdomar i riskzon för att utveckla en kriminell livsstil eller ett drogmissbruk. Målgruppen definieras utifrån individuella faktorer som har koppling till att senare begå brott, så kallade riskfaktorer, som spelar en central roll för om man tillhör barn och ungdomar som befinner sig i riskzon (Projekt direktiv. Samordnare för unga i riskzon, 2018).

Några exempel på individuella riskfaktorer i barn och ungdomars liv är om det redan finns ett normbrytande beteende, om barnet och ungdomen har personlighetsdrag som uppvisar impulsivitet,

rastlöshet, lögnaktighet, empatibrist eller aggressivitet. Om barnet och ungdomen har negativa attityder, värderingar och tankesätt som understödjer eller rättfärdigar destruktivt beteende. Om det finns negativa relationer eller umgänge med andra som begår brott eller attitydmässigt stödjer brott. En annan riskfaktor är bruk av alkohol eller droger, har destruktiva familjerelationer eller har vårdnadshavare som brister i omsorgsförmåga. En annan central individuell riskfaktor som spelar en central roll för om barn och ungdomar befinner sig i riskzon är hög skolfrånvaro, dåliga skolresultat, koncentrationssvårigheter eller har en låg anknytning till skolan (SSPF Risk - och skyddsfaktorer).

Det finns ett sambandsförhållande mellan riskfaktorer och avsaknad av skyddsfaktorer i barnet och ungdomens liv. Några exempel på skyddsfaktorer är en positiv skolanknytning och goda skolresultat, ett positivt förhållningssätt och aktiviteter, positiva umgängen och relationer. Barnet och ungdomens individuella motivation, känslomässiga stabilitet samt sociala förmåga är andra skyddsfaktorer. Att barnet och ungdomen har vårdnadshavare med positiva attityder och uppfostringsstrategier, med ork, engagemang samt motivation att agera som stöd. Barnet eller ungdomen behöver inte foga över alla riskfaktorer och helt sakna skyddsfaktorer för att vara i riskzon för kriminalitet eller missbruk. Men ofta har barnet eller ungdomen en kombination av en eller flera riskfaktorer och samtidigt avsaknad av en eller flera skyddsfaktorer (SSPF Risk - och skyddsfaktorer).

Vi har genomgående valt att använda begreppet *i riskzon* på samma sätt som SSPF i den kommun som vi valt att studera använder det. Det vill säga; det är barn och ungdomar som har fler riskfaktorer, kan sakna skyddsfaktorer och som aktörerna inom SSPF upplever en oro kring för att utveckla en kriminell livsstil eller ett drogmissbruk.

2.1.4 Barn och ungdomar

Vad som är ett barn och en ungdom kan förklaras och förstås ur olika perspektiv, så som bland annat kronologisk-, biologisk-, psykologisk-, och social ålder. Åldersmarkörer hänger inte nödvändigtvis samman med en individs fysiska och psykiska mognad (Tärnfalk, 2007). I barnkonventionen samt i socialtjänstlagen används begreppet barn i betydelsen att det inkluderar varje människa under 18 år (SoL, 1 kap. 2 § & Barnombudsmannen, 2019). Ungdomsperioden är en livsfas som infinner sig mellan barndomen till dess att man är vuxen. Det är ingen period som tydligt åldersmässigt går att avgränsa, trots det så brukar man ofta definiera en ungdom med utgångspunkt i individens ålder. Tonåren är en period i livet som hänger samman med ungdomsperioden och brukar infalla vid 13-14 års ålder i nordiska länder. Begreppet ungdom används för att förtydliga att det inte bara handlar om små barn, utan även äldre barn (Estrada, 1999).

I Sverige har vi en straffmyndighetsålder på 15 år, vilket fastställs i BrB, 1 kap. 6 §. Barn och ungdomens ålder blir avgörande i valet av lämplig reaktion för deras oönskade handlingar. I Europa varierar straffmyndighetsåldern från 7 år till 18 år. En annan åldersmarkör är myndighetsåldern, som i Sverige infaller vid 18 år, därmed erhålls individen full rättslig handlingsförmåga (Estrada, 1999, Vainik, 2017).

Åldersmarkörer är socialt konstruerat efter en viss bestämd och given position, som individen blir tilldelad (Giddens & Sutton, 2014). Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan vi förstå att åldersmarkörer är av stor betydelse för de två parallella synsätten på barn och ungdomars brott. Detta eftersom synen på barn och ungdomens förmåga att ta ansvar för sina handlingar får betydelse för vilka insatser, åtgärder och sanktioner som de har rätt till eller anses vara förtjänta av (Estrada, 1999).

Vi kommer i studien att benämna *barn och ungdomar* som alla individer under 18 år. Men i resultat, analys och slutsatser kommer vi att använda det på samma sätt som SSPF, det vill säga primärt högstadieåldern 13-16 år men även yngre barn där SSPF:s aktörer kan identifiera risker.

2.1.5 Normbrytande beteende

En norm är en slags gemensam uppfattning om vad som anses vara rätt sätt att vara eller rätt sätt att agera, som de flesta människor i ett visst samhälle eller i en viss grupp accepterat. Ett normbrytande beteende är ett uppförande som inte följer dessa normer (Giddens & Sutton, 2014). Ett normbrytande beteende kan vara allt från mindre regelbrott så som att trotsa föräldrarnas regler eller skolka från skolan till mer allvarliga brott så som att snatta, stjäla, klottra, hota eller slåss. Det behöver alltså inte endast handla om kriminella handlingar där individen bryter mot lagen, utan även om allvarliga regel- eller normbrott. Det finns ett flertal olika benämningar på normbrytande beteenden, så som ”antisocialt beteende” eller ”symtom på uppförandestörning”. Vi har valt att genomgående använda *normbrytande beteende* i studien och menar då när barn och ungdomar både bryter mot mindre allvarliga normer samt bryter mot lag (Andershed & Andershed, 2005).

2.1.6 Ungdomsbrottslighet

Ungdomsbrottslighet är ett begrepp som är starkt förknippat med SSPF:s förebyggande arbete. Därför är det viktigt att definiera begreppet. I BrB, 1 kap. 1 § fastställs vad som definieras som ett brott. De som har makten i samhället har en avgörande roll i att besluta om vilka handlingar som anses vara brottsliga och vilka handlingar som inte är det. Detta innebär att om det inte finns en lag som säger att något är brottsligt, så finns inte heller något brott (Tärnfalk, 2007). Därmed kan vi även förklara att ungdomsbrottslighet i sin enkelhet kan definieras med *den brottslighet som begås av en ungdom*. Men eftersom begreppet ungdom inte enkelt går att avgränsa, blir även det begreppet inte helt tydligt (Estrada, 1999).

Vi har tidigare förklarat hur vi valt att använda begreppet barn och ungdom i studien. När vi skriver ungdomsbrottslighet menar vi den brottsliga handling som begås av barn och ungdom som primärt är i högstadieåldern 13-16, men även yngre barn där man kan identifiera risker. Detta har vi valt med utgångspunkt i den målgrupp som SSPF arbetar med.

2.2 Ungdomsbrottslighet som socialt problem

Estrada (1999) beskriver att ungdomsbrottsligheten ända sedan efterkrigstiden har uppfattats som ett ständigt ökande och växande problem. Inom kriminologin och samhällsdebatten beskrivs ungdomsbrottsligheten som ett av de mest centrala problemområdena. I den politiska debatten finns en märkbar spänning på synen om barn och ungdomar som begår brott, både som ett hot och som ett löfte. I svensk samhällsdebatt finns diskussioner om att dagens ungdomsbrottslighet anses vara värre än tidigare. Invånarna i samhället uppdateras ständigt genom medias nyhetsflöde som upplyser allmänheten om barn och ungdomars våld, stölder och narkotikaanvändande (Estrada, 1999).

Ungdomsbrottsligheten och dess omfattning och utveckling är en fråga som återkommer i kriminalpolitiken. Det är en fråga som inte har ett enkelt svar, eftersom många brott som barn och ungdomar begår aldrig upptäcks eller inte anmäls. De brott som upptäcks och anmäls behöver inte heller leda till att en gärningsperson kan knytas till brottet. Därmed omfattas kriminalstatistiken inte av ett säkert antal, utan att det finns ett stort mörkertal av brott som barn och ungdomar begår som aldrig registreras i statistiken (Brå, 2018:15).

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför sedan 1995 regelbundet rapporter som mäter barn och ungdomars brottslighet. De använder sig bland annat av en enkätstudie där barn och skolungdomar i årskurs 9 självrapporterar sin egen delaktighet och utsatthet för brott. Tanken är att resultat av skolundersökningen på ett bättre sätt speglar ungdomsbrottslighetens omfattning. I en rapport från skolundersökningen om brott 2017 fanns svar från 4 298 elever. Det var 49 % av den totala andelen elever som uppgav att de begått någon typ av brott (stöldbrott, våldsbrott, skadegörelse eller provat narkotika) de senaste 12 månaderna. Det är ungefär samma resultat som rapporten från 2015 visar (Brå, 2018:15).

Börjeson och Börjeson (2015) ställer frågan om den ökade ungdomsbrottsligheten egentligen är en social konstruktion utan motsvarighet till verkliga förhållanden. Bland annat media står för att ha framställt barn och ungdomar som begår brott som ett hot mot samhället. Ungdomsbrottsligheten orsakar andra människor lidande, en bild som politikerna utnyttjar som ett starkt argument mot sina politiska motståndare. Bilderna av att ungdomsbrottsligheten stiger verkar vara osann eftersom Brå:s självrapportering för elever i årskurs 9 visar att barn och ungdomars delaktighet i brott förhåller sig på samma nivå 2015 som 2017 (Börjeson & Börjeson, 2015).

2.3 Synsätten

Barn och barns rätt har sedan länge varit en omdiskuterad fråga, vilket har påverkat hur vi betraktat barn och deras handlingar. Svensk barnrätt var fram till 1900-talet reglerad fragmentarisk, barn betraktades innan dess vara avhängigt vuxnas legala relationer varpå barnets familj fyllde en rättslig funktion. Barn som inte var födda inom äktenskap eller var familjelösa ansågs vara störande element som samhället behövde skyddas från. Under 1900-talet har barnrätten växt sig stark och utvecklats till

ett självständigt rättsområde där barnets rätt står i centrum i den rättsliga bedömningen. I januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag (Schiratzki, 2019).

Vi har sett att det finns två parallella sätt att se på barn och ungdomars brott som vi har valt att benämna *barn som lever farligt* och *farliga barn*. Nedan presenterar vi dessa synsätt.

2.3.1 Barn som lever farligt

Det här synsättet innehåller tankar om att hålla barn och ungdomar som begått brott borta från det straffrättsliga påföljdssystemet. Barn och ungdomar har ännu inte utvecklat full kapacitet att hantera sina känslor och impulser och anses därmed brista i mognad, ansvarsförmåga och besitter mindre kompetens än vuxna att överblicka konsekvenser av sina brott och handlingar. Barn och ungdomar betraktas enligt detta synsätt som utsatta offer för omständigheter som de själva inte råår över, vilket gör barn och ungdomar till skyddsvärda objekt som ska hänvisas till vuxenvärldens omsorger. Barn och ungdomars uppväxt och utveckling är hela samhällets ansvar, deras avvikande och normbrytande beteende och brottslighet ska välfärdssamhället ta hand om. Barn och ungdomar som begår brott anses dessutom vara mer sårbara för straffrättsliga påföljder, och ansvaret bör därför överlämnas till sociala myndigheter så som socialtjänst (Tärnfalk, 2007, Vainik, 2017). Socialtjänsten har en skyldighet att ansvara över skydd och stöd för barn och ungdomar, genom att särskilt uppmärksamma och följa utvecklingen hos barn och ungdomar som visat tecken till en ogynnsam utveckling (SoL, 5 kap. 1 §). Barn och ungdomar anses även vara mer formbara och därmed möjliga att påverka positivt när de uppvisar ett normbrytande beteende. Därav ska samhällets interventioner mot barn och ungdomar som begått brott primärt motiveras med utgångspunkt i barnets aktuella skydd och vårdbehov och för att inte utvecklas negativt i framtiden. Det är således barnet som är i fokus i det här synsättet och inte brottet (Tärnfalk, 2007, Vainik, 2017). Beträktaren har enligt synsättet ett perspektiv inriktat på att barn och ungdomar är i behov av skydd, *barn som lever farligt*, ska hanteras med välfärdsrättsliga sociala reaktioner när de befinner sig i riskzon (Vainik, 2017).

2.3.2 Farliga barn

Synen på barn och ungdomar som begår brott har varierat över tid. Under senare delen av 1800-talet ansåg samhället att barn och ungdomar som begick brott var födda brottslingar, inte något man blev med tiden och de brottsliga handlingarna förklarades som en obotlig ondska (Meeuwisse & Swärd, 2013). Detta synsättet om farliga barn, ser på barn och ungdomar som kompetenta och självständiga individer. Barn och ungdomar anses ha egna resurser att handla samt egen förmåga att göra självständiga val. I och med det ses barn och ungdomar inte heller som sina vårdnadshavares egendom. Synsättet om farliga barn gör därmed barn och ungdomar individuellt ansvariga för sina egna brott och handlingar. Således kan de enligt detta synsätt även själva ta konsekvenserna för dessa och bli föremål för straff och mer ingripande påföljder. Syftet med påföljder för barn och ungdomar enligt detta synsätt är att de ska ta ansvar för sitt handlande, ta konsekvenserna av sitt brott, arbeta av

sitt straff, göra rätt för sig och minska återfallsfrekvensen. Detta liknar påföljdssystemet för vuxna. I och med den förändrade synen på barn som individer, har även samhällets syn på barns brott förändrats. Detta synsätt handlar primärt om att reagera på brottet samt att skydda samhället från de farliga barn och ungdomar som begår brott. När attityder skiftar från barn och ungdomars behov till deras ansvar kan detta även innebära ett ökat ansvar i straffrättslig mening. Lagföringen innebär en tydlig markering från samhällets sida gentemot barnet eller ungdomen (Tärnfalk, 2007; Vainik, 2017). Beträktaren har i det här synsättet perspektiv på barn som en riskfaktor, *farliga barn*, som ska hanteras med straffrättsliga rättviseaktioner (Vainik, 2017).

2.4 Påföljdssystem för unga lagöverträdare

Synsätten som ovan beskrivna representerar tankar som finns inom socialrätt och straffrätt. En grundtanke gällande unga lagöverträdare har varit att en domstolsprocess kan ha en direkt skadlig inverkan på barnet eller ungdomen och därför ska de hållas utanför kriminalvården och istället ges vård och behandling inom socialtjänsten. Straffmyndighetsåldern i Sverige är 15 år enligt BrB, 1 kap. 6 §. Frihetsberövande påföljder får inte dömas ut till unga lagöverträdare under 18 år annat än i sällsynta fall. Socialtjänsten har ett förstahandsansvar för unga lagöverträdare under 18 år enligt SoL där hjälp- och stödåtgärder ska, om det är möjligt, väljas framför att domstol utdömer en påföljd (Clevesköld, Thunved & Thunved, 2015).

Sedan 1964 har vi haft särskilda bestämmelser gällande förfarandet i brottmål för unga lagöverträdare (LUL). Unga lagöverträdare ska inte straffas på samma sätt som vuxna. LUL kan ses som ett komplement till RB eftersom bestämmelserna i den avser de som är under 18 år, i vissa fall de som är under 21 år (Clevesköld, Thunved & Thunved, 2015). Men för att ändå kunna lagföra barn och ungdomar som begått brott har lagen lämnat stort utrymme åt att ge straffvarning som en påföljd. Straffvarningar ges när det är uppenbart att ett brott som har begåtts har skett av okynne eller förhastande, samt när barn och ungdomar blir föremål för vård eller annan åtgärd. Det anses då lämpligt att antingen ge vård enligt SoL, *Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga* (LVU, 1990:52) eller annan åtgärd som leder till att barn och ungdomar får hjälp och stöd (LUL, 17 §). Av detta kan vi utläsa att det primärt är socialtjänsten som ansvarar för samhällets åtgärder utifrån behov i form av vård.

Innan 15 år fyllda vilar ansvaret för åtgärder helt på socialtjänsten. Socialnämnden ska omedelbart underrättas om någon under 15 år misstänks ha begått ett brott varpå fängelse kan följa (LUL, 34 §). I LUL 31 § fastställs även att vid en sådan misstanke ska socialnämndens utredning ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser. En påföljd som kan dömas ut innan 15 år är medling, som kan ses som en behandlingsåtgärd och ska syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att den brottsutsatte ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser (*Lag om medling med anledning av brott*, 2002:445).

I de fall när ett brott har begåtts av någon som fyllt 15 år har däremot både socialtjänsten, polis och rättsväsende ett gemensamt ansvar för åtgärder. När barn och ungdomar har begått ett brott och är mellan 15-18 år så ansvarar socialnämnden för att skriva ett *yttrande* till åklagaren vilken ska innehålla en beskrivning av vilka åtgärder som eventuellt tidigare vidtagits samt vilka åtgärder som man avser att vidta. Dessa åtgärder redovisas i sin tur i ett ungdomskontrakt ifall de vidtas med stöd av SoL eller i en vårdplan om de vidtas med stöd av LVU. Yttrandet ska även innehålla en bedömning om socialnämnden anser ungdomstjänst vara den mest lämpade påföljden (LUL, 11§).

I BrB, 32 kap. återfinns påföljdsalternativ som endast är tillämpliga på unga lagöverträdare mellan 15-21 år. Dessa är *böter*, *ungdomsvård*, *ungdomstjänst* eller *sluten ungdomsvård*. Om den brottsliga handlingen anses som ringa blir påföljden oftast *böter*. *Ungdomsvård* får enligt BrB 32 kap. 1 § dömas ut om den som begått brottet har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt SoL eller LVU. Ungdomsvården ska syfta till att motverka att barn och ungdomar utvecklas ogynnsamt. *Ungdomstjänst* döms ut till den som är under 21 år som begått brott vilket innebär att utföra oavlönat arbete och delta i annan anordnad verksamhet. Ungdomstjänst döms ut om det kan anses tillräckligt ingripande i förhållande till brottets straffvärde och den unges tidigare brottslighet och där man inte kan se skäl till att döma till ungdomsvård (BrB, 32 kap. 2 §). *Sluten ungdomsvård* döms ut till den som är under 18 år när påföljden är likställd med fängelse. Tidsgräns för sluten ungdomsvård är lägst 14 dagar och högst 4 år. Om det finns särskilda skäl som talar emot, som till exempel ålder, döms inte sluten ungdomsvård som påföljd (BrB, 32 kap. 5 §).

Det blir tydligt i och med detta att påföljdssystemet för unga lagöverträdare är en kompromiss som befinner sig i ett spänningsfält mellan straffrätt och socialrätt. Socialrätten i sin tur har kontrollerande inslag som kan bli fallet om ett barn eller ungdom behöver vård i form av LVU.

2.5 Barnkonventionen

Barnkonventionen blev svensk lag 1 januari 2020. Det får konsekvenser för barn om vi inte ser på dem som rättighetsbärare, särskilt de i utsatta situationer. I artikel 3 beskrivs att i alla åtgärder och beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som är bedömt som barnets bästa (Barnombudsmannen, 2019). Principen om barnets bästa finns även inskriven i socialtjänstlagen (SoL, 1 kap. 2 §). Eftersom den här studien handlar om barn och ungdomar i riskzon för att begå brott vill vi även särskilt lyfta artikel 6 i barnkonventionen där varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling uttrycks. Vi vill även lyfta artikel 40 som beskriver barns rätt till stöd vid misstanke om brott. Barn och ungdomar som anklagas för brott har rätt att behandlas rättvist, respektfullt och på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet (Barnombudsmannen, 2019).

2.6 Brottsförebyggande samverkan

Samverkan är ett begrepp som har börjat användas mer under senare tid, främst i sammanhang när vi talar om förändrings- och utvecklingsarbetet inom det svenska välfärdssystemet. För att åstadkomma

ett gemensamt agerande mellan organisationer med olika discipliner och kunskapsområden är det nödvändigt att överskrida organisatoriska gränser (Axelsson & Bihari Axelsson, 2013). Studien behandlar arbetet med barn och ungdomar i riskzon för att utveckla ett kriminell livsstil eller drogmissbruk i samverkansprojektet SSPF. Ungdomsbrottslighet som socialt problem är något som SSPF i samverkan tillsammans hanterar. Samverkan sker då i syfte att dubbelarbete ska undvikas, att skapa möjlighet till att dela information, bidra med ett helhetsperspektiv i barnet och ungdomens liv för att vidare kunna effektivisera insatser (Sahlin, 2000).

Ett förebyggande arbete, i form av samverkan, har till syfte att blicka framåt och har en positiv laddning. Det innebär att samhället vill förhindra att något icke önskvärt uppstår eller att förhindra en negativ utveckling för unga personer vilket ska leda till minskad brottsbenägenhet. Ett annat ord som ofta används som synonym till förebyggande arbete är preventivt arbete (Sahlin, 2000).

Det brottsförebyggande arbetet växte fram under 1960- och 1970-talen efter att socialarbetare ifrågasatte den existerande socialvården. Detta bidrog till lagförändringar och nya sätt att se på hur samhället skulle hantera det förebyggande arbetet (Sahlin, 2000). Vid ett brottsförebyggande arbete för barn och ungdomar söker man efter kunskap om vilka risker som finns för att utveckla ett normbrytande beteende. Vi har tidigare förklarat att barn och ungdomar som uppvisar ett normbrytande beteende tidigt i barndomen är en stark riskfaktor för långtgående och sociala anpassningsproblem. Således behöver det förebyggande arbetet vara inriktat på att tidigt upptäcka och identifiera ett normbrytande beteende (Andershed, Andershed & Tuvblad, 2013). Å andra sidan kan ett brottsförebyggande arbete med att tidigt upptäcka och identifiera ett normbrytande beteende hos barn och ungdomar ses utifrån att problemet redan existerar. Därmed är förhållandet mellan ett förebyggande arbete och att tidigt identifiera riskbeteenden hos barn och ungdomar komplex, eftersom ett förebyggande arbete skulle kunna påbörjas ända från födseln (Sahlin, 2000).

Brå har under senare del av 1990-talet undersökt vilka förutsättningar som krävs för att bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete (Brå 2005, Brå 2013). Det centrala i arbetet ska vara kunskapsbaserat och ske i samverkan mellan olika aktörer. En viktig del i brottsförebyggande samverkansprojekt är att samverkan sker i ledning av en samordnare som kan samordna mellan samverkansaktörer som ofta tillhör olika professioner. Samverkan sker i olika omfattning och ordnas utifrån problembild, kommunstorlek samt lokala omständigheter. I ett framgångsrikt förebyggande samverkansarbete ska aktörerna formulera gemensamma lägesbilder samt en kartläggning av de lokala förhållandena när det gäller brott och trygghet (Brå, 2016a).

2.7 Samverkan och lagarna

Det brottsförebyggande arbetet i form av samverkan behöver prioriteras, men på lokal nivå så lyckas man inte alltid med att få till stånd detta arbete. Hur detta anordnas varierar mellan Sveriges kommuner och orsaken till det verkar främst vara att det inte finns reglerat i lag för *hur* denna

samverkan ska vara utformad på lokal nivå. Det är dessutom det brottsförebyggande arbetet i form av samverkan som verkar bortprioriteras vid ekonomiskt ansträngda lägen i kommunerna (Brå, 2018).

Sedan den 1 juli 2003 har det varit reglerat i svensk lag *att vi ska* samverka kring barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa. Enligt regeringens proposition *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* (Prop. 2002/03:53) så fördes det in en gemensam skyldighet att samverka för polis, hälso- och sjukvården, förskola, skola och skolbarnomsorg i respektive lag (*Polislag* [PolisL], 1984:387, 6 §; *Hälso- och sjukvårdslag* [HSL], 1982:763, 2f §; *Skollag* [SkolL], 1985:1100, 1 kap. 2 a §; SoL, 2 kap. 1,4,5 §§). Det beslutades även med den här propositionen att socialtjänsten enligt SoL, 5 kap. 1 a § aktivt ska verka för att en sådan samverkan med andra samhällsorgan och organisationer kommer till stånd gällande när barn och ungdomar far illa eller riskerar att fara illa (Prop. 2002/03:53). Enligt SoL, 5 kap. 1 § ansvarar socialnämnden aktivt för att motverka att barn och ungdomar utvecklas ogynnsamt samt att de inte vistas i miljöer som är skadliga för dem.

Bestämmelsen om skyldigheten till att samhällsorgan och myndigheter *ska* samverka står numer utskriven i *Förvaltningslagen* (FL, 2017:900). FL, 8 § fastställer att “En myndighet ska inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter”.

I regeringens proposition *Tydligare reaktioner på ungdomars brottslighet* (Prop. 2014/15:25) ville man för att förbättra samarbetet kring unga lagöverträdare införa en lagreglerad samverkan för kommuner och de berörda myndigheter som handlägger dessa typer av ärenden. Det fastställdes i LUL, 39 § att: “Kommuner och de myndigheter som handlägger ärenden om unga lagöverträdare ska verka för att lokal samverkan mellan företrädare för kommunerna och myndigheterna regelbundet sker i övergripande frågor om unga lagöverträdare”. Denna lag trädde i kraft 1 juli 2015 (Prop. 2014/15:25).

2.8 SSPF

2.8.1 SSPF historia

SSPF-modellen sägs ha sitt ursprung från Danmarks SSP. År 1975 inrättades den centrala SSP-kommittén i Danmark, som var en formell samverkan mellan Skola, Socialförvaltning och Polis. I den danska kontexten såg man behov av att utveckla det brottsförebyggande arbetet för barn och ungdomar som befann sig i riskzon, därav startades SSP som skulle vara en tidig och effektiv åtgärd för barn och ungdomar i riskzon. Syftet var att stärka den sektorsövergripande samordningen inom kommuner genom att skapa bestämd samverkan mellan inblandade aktörer kring målgruppen (Det Kriminalpräventive Råd, 2019). Därefter har fritidssektorn fått ta plats inom SSPF modellen i den svenska kontexten (Söderberg, 2016).

2.8.2 SSPF-modell

SSPF är ett samverkansforum mellan Socialtjänst, Skola, Polis och Fritid. Syftet med SSPF är att sätta barn och ungdomar i riskzon i fokus för att förhindra att de ska hamna i utanförskap och kriminellt

beteende (Ungdomar i riskzon, 2018). I den kommun som vi studerat har barn- och familjeenheten i uppdrag att se till att barn och ungdomar inom kommunen får det skydd och stöd de behöver för att växa upp under trygga och goda förhållanden. Stödet ska ges i nära samverkan med barnet och ungdomens familj och nätverk (Projektdirektiv. Samordnare för unga i riskzon, 2018).

Tanken bakom SSPF:s arbete är att alla kommunens medborgare ska få bra förutsättningar att utvecklas gynnsamt. Målet med SSPF är att ge ett övergripande och sammanhållet stöd från berörda myndigheter och samhällsaktörer till barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att utveckla en kriminell livsstil eller ett drogmissbruk (Projektdirektiv. Samordnare för unga i riskzon, 2018).

SSPF utgör en förebyggande insats som ska fånga upp riskbeteenden tidigt innan samhället behöver gå in med mer omfattande insatser. Målet med arbetet är att SSPF genom samarbete och samverkan ska kunna vända en negativ utveckling för barn och ungdomar som befinner sig i riskzon. Barn och ungdomar i riskzon definieras med utgångspunkt i faktorer som har koppling till att senare begå brott. Det är individuella riskfaktorer så som bland annat brist på självkontroll, bristfällig emotionsreglering, sociala faktorer i familjen, destruktivt umgänge samt även strukturella riskfaktorer som exempelvis segregation och arbetslöshet. Insatserna syftar till att förebygga riskbeteenden bland unga genom att stärka skyddsfaktorer (Projektdirektiv. Samordnare för unga i riskzon, 2018). Enligt samordnaren i projektet är den prioriterade målgruppen för SSPF främst högstadieungdomar, men även med yngre årskurser. Det behöver påtalas att modellen inte är strikt bunden till ålder, utan snarare till individuella och strukturella riskfaktorer. Det blir dock naturligt att SSPF arbetar med de barn och ungdomar som är representerade i verksamheterna (Samordnaren för SSPF, personlig kommunikation, 9 april 2020).

SSPF identifierar barn och ungdomar genom gemensamma lägesbilder, kartläggningar av problemområden och individer samt trender. Aktörerna inom SSPF utvecklar kontaktvägar mellan myndigheterna. Samarbetet ska ske snabbt, strukturerat och gemensamt med barn och ungdomars problematik i fokus, för att skapa gemensamma lösningar och på så sätt bryta negativa mönster. SSPF ska genom ett strukturerat samarbete med stöd och uppföljning leda till att inga ungdomar i riskzon hamnar i grov kriminalitet eller radikaliserar (Ungdomar i riskzon, 2018).

SSPF-modellen kräver en samordnare som ansvarar för att samordna det övergripande arbetet kring unga i riskzon för att förhindra och minimera barn och ungdomars brottslighet, drogmissbruk och andra riskbeteenden. I samordnarens uppdrag ingår att skapa strukturer för att implementera, utveckla och följa upp insatser som SSPF utför. Samordnaren är sammankallande gentemot socialtjänst, polis, skola, fritid och andra verksamma aktörer som ingår i arbetsgruppen. Samordnaren ska hålla berörda aktörer, enhetschef och politiker uppdaterade kring hur situationen för ungdomar i riskzon ser ut inom kommunen. Samordnaren ska även säkerställa och följa upp att rätt funktioner samverkar i ärendena. För att barn och ungdomar ska bli aktuella och för att SSPF ska kunna samverka kring en individ så krävs ett samtycke från vårdnadshavare (Projektdirektiv. Samordnare för unga i riskzon, 2018; SSPF samtyckesblankett, 2018).

3. Tidigare forskning om samverkan

I det här avsnittet kommer tidigare forskning om samverkan att presenteras utifrån nationellt och internationellt perspektiv. Samverkan kring barn och ungdomars brott menar vi har betydelse för hur samhället hanterar åtgärder och insatser för barn och ungdomar i riskzon, vilket är det arbete som SSPF ska utföra. Därför behöver vi veta hur samverkan fungerar och vilka erfarenheter som finns kring det och vad som kan vara svårt och utmanande i arbetet för att på så vis förstå samverkansprocessen. Vi har därför valt att redovisa tidigare forskning som beskriver detta och även problematiserar begreppet samverkans användning.

3.1 Litteraturinsamling

Vi har sökt litteratur i databaserna *Academic Search Complete* och *Google Scholar*. I *Academic Search Complete* sökte vi enbart på engelska sökord och vi använde denna databas för att den är tvärvetenskaplig och det tyckte vi passade studiens ämne då vi rör oss mellan olika professioners områden i samverkan. Vi sökte på sökorden; *cooperation, interorganizational networks, youth, crime* och *social services*, vilket gav oss 68 träffar. I *Google Scholar* kunde vi söka på svenska sökord och där sökte vi på sökorden; *samverkan, samarbete, ungdomar, brott* och *interorganisatorisk samverkan*, vilket gav oss 111 träffar. Vi gjorde även en sökning på engelska i *Google Scholar* på sökorden; *cooperation, collaboration, interorganizational, youth, crime, delinquency* och *social services*, vilket gav oss 72 träffar. Av dessa träffar har vi sorterat ut det som behandlar samverkan mellan flera olika samhällsaktörer för barn och ungdomar, dels sådant som beskriver främjande och hämmande faktorer i samverkansprocesser. Vi har valt att sortera bort sådant som handlat om samverkan mellan aktörer inom en organisation.

Vi har även sökt och funnit tidigare forskning genom att använda *Diva-portal*, så kallad manuell sökning, för en mer målinriktad och systematisk sökning (Backman, 2016). Vi har på så sätt hittat flera avhandlingar och utifrån dessa hittat mer intressant forskning som varit passande för den här studiens ämne.

3.2 Nationell forskning

Danermark och Kullberg (1999) beskriver i sin bok om samverkansproblem som har uppstått mellan socialtjänst, hälso- och sjukvården och försäkringskassan samt om hur dessa problem kan hanteras och undanröjas. Vi inser att forskningen är från 1999 och kan därmed anses utdaterad, men vi kan samtidigt se att det finns ett innehåll i denna forskning som fortfarande är aktuell. Dessutom används Danermark och Kullbergs (1999) bok i senare forskning om samverkan vilket gör att vi anser den som fortsatt användbar. De redogör både för faktorer som hämmar och för faktorer som främjar samverkan i ett projekt. Det kan handla om att ha vagt formulerade mål, vilket kan leda till att projektets syfte kan vara svårt att konkretisera vilket är en nödvändighet i det praktiska arbetet. Att ha olika

kunskapstraditioner, ekonomiska intressen och professionella mål är även det hämmande faktorer så som att ha skilda organisatoriska strukturer. En oklar ansvarsfördelning inom ett samverkansprojekt kan leda till otydlighet i vem som gör vad, vilket blir en utmaning när syftet är att gemensamt ha ett ansvar för en individ. Det kan även anses hämmande om olika aktörer i ett projekt gör olika bedömningar av en individ. Att ha en skild etisk praxis och utgångspunkt utifrån de verksamheter man som aktör i ett samverkansprojekt representerar kan även det vara en hämmande faktor. En annan källa till konflikt handlar om att olika aktörer styrs i sitt agerande av olika lagar och regelverk. Slutligen är en hög arbetsbelastning och personalomsättning samt en dålig samordning hämmande faktorer till samverkan. Bland de främjande faktorerna benämner Danermark och Kullberg (1999) specifikt några från barn- och ungdomsområdet. Att ha verksamheter som är organiserade i gemensamma geografiska områden där gränser för huvudmannaskap samt olika funktioner har bestämts på förhand på ett lämpligt sätt anses främjande. Även att samarbetet består av alla nivåer i de organisationer som ska samverka samt att projektet lyckas åstadkomma ett lagarbete där alla berörda är involverade är viktigt för att främja en fungerande samverkan. Att driva gemensamma utvecklingsprojekt samt att all personal utbildas löpande är även de främjande faktorer. Att ha en tvingande lagstiftning för att samverka anses även viktigt. Andra främjande faktorer som nämns handlar om de medverkandes motivation, yrkesidentitet samt erkännande och respekt inför varandra inom samverkansprojektet. Slutligen beskrivs att ett vinnande koncept handlar om att ha en samordnare som är engagerad och driven, en "eldsjäl". Å andra sidan behöver inte organisationers olika strukturer, regelverk eller kunskapstraditioner nödvändigtvis utgöra hinder i samverkan. De kan tvärtom berika arbetet men en förutsättning för det är enligt Danermark och Kullberg (1999) att olikheterna kompletterar varandra och inte är konkurrerande.

Bolin (2011) beskriver och analyserar i sin avhandling samverkansprocesser mellan två olika professioner, socialarbetare och lärare, utifrån kontexten att dessa yrkesgrupper samverkar på en resursskola där barnen har stödinsatser från båda professionerna. I samverkan som beskrivs i den här studien är professionerna tvungna att samarbeta, vilket inte är fallet i exempelvis reguljära samarbeten där den professionelle inte behöver närvara på ett möte utan att det får några direkt större konsekvenser, som till exempel SSPF. Bolin (2011) beskriver att det av studien framkommit två områden för hur arbetsfördelningen sker. Å ena sidan *common grounds*, där de professionella gemensamt formulerat och framförhandlat en *social ordning* utifrån sin organisatoriska kontext. I den kan de professionella utbyta erfarenheter och lära av varandras arbeten. I avhandlingen framkom det att både lärare och socialarbetare utvecklar sin professionsspecifika identitet genom att utbyta erfarenheter. De professionella kan gemensamt konstruera en delad professionsidentitet utifrån sin specifika arbetsplats och situation i syfte att uppfylla organisationens krav på samarbetet. De professionella kan även behöva inneha ett ömsesidigt beroende till varandra vilket innebär att respektive organisation eller profession inte kan utföra och fullfölja sina uppdrag på egen hand. Detta ömsesidiga beroende krävs för att skapa ett lagarbete för att se till att alla involveras och är som vi

tidigare förklarar en främjande faktor i samverkan (Danermark & Kullberg, 1999). Att ha ett ömsesidigt beroende kan belysa maktrelationer mellan professioner som samarbetar. *Separate grounds*, å andra sidan syftar till arbetets åtskillnad där det i professionerna görs anspråk på en specifik identitet där jurisdiktionen hävdas av lärarna och socialarbetarna. Det vill säga att professionerna har centrala arbetsområden med separat jurisdiktion och genom att utföra det arbetet uppfattas det ha legitimitet för deras professionsidentitet (Bolin, 2011).

Johansson (2011) studerade i sin avhandling om samverkan mellan polis och socialtjänst i Barnahus, det vill säga när barn har utsatts för brott. Johansson (2011) hade en utgångspunkt i sin avhandling utifrån genomförda statliga studier av Barnahus, vilka hade konstaterat att regelverk och bestämmelser kring sekretess tolkats på olika sätt i samverkan. Detta gav negativa konsekvenser, men trots det ansågs samverkan nödvändig för att hjälpa de brottsutsatta barnen. I sin avhandling kommer Johansson (2011) fram till att det fanns spänningsförhållanden och dilemman i samverkan mellan bland annat straff och behandling samt barnskydd och föräldrastöd. Det visade sig att den straffrättsliga logiken fått ett tolkningsföreträde och att behandlingslogiken fått stå tillbaka. Med detta menas att polis och rättsväsendets insatser i en turordning prioriterades först och därefter socialtjänstens insatser, vilket i sig påverkat samverkansprocesserna. Bland annat hade socialarbetare från socialtjänsten i högre utsträckning anpassat sig efter och hämtat sin förklaring i polisens och rättsväsendets uppdrag snarare än ur socialtjänstens uppdrag. Johansson (2011) beskriver slutligen att en sådan utveckling för socialtjänsten står i konflikt till deras uppdrag, att för utsatta barns rätt till skydd och stöd ha ett rättsligt förstahands- och huvudansvar. En sådan utveckling av dolda spänningsförhållanden kan enligt Johansson (2011) till slut bli till fasta rutiner i Barnahus.

3.3 Internationell forskning

Samverkan som begrepp anses vara otydligt och beskrivs olika mellan skilda kontexter och kulturer. I en artikel från Texas, USA, är Longoria (2005) kritisk mot begreppet samverkan och specifikt syftar han till begreppet interorganisatorisk samverkan. Forskningen är från 2005 och dessutom från USA med helt andra lagar än vad Sverige har kring samverkan, men trots det anser vi forskningen ha betydelse för vår studie. Detta eftersom samverkan i vår kontext är komplex (Danermark & Kullberg, 1999; Bolin, 2011; Johansson, 2011). Vidare menar Longoria (2005) att interorganisatorisk samverkan inom olika sociala myndigheter och samhällsorgan är ett uttryck för en politisk riktning, en slags symbolism, som finns återgiven i till exempel lagstiftning. Tyvärr är innebörden av vad begreppet betyder oklart och otydligt, och de resultaten av tillämpningen av detta begrepp man sett tydde på att interorganisatorisk samverkan mellan offentliga och privata aktörer styrs av olika intressen. Longoria (2005) menar att aktörerna har en övertro på begreppet interorganisatorisk samverkan baserat på en slags symbolisk tanke, utan att ifrågasätta det. Detta blir problematiskt eftersom det i sin tur påverkar de individer som aktörerna ska samverka för. Därför menar Longoria (2005) att de olika sociala myndigheterna och samhällsorganen behöver engagera sig i att tänka och ha en kritisk dialog för att få

fram kunskapsbaserade resultat om hur interorganisatorisk samverkan i det specifika sammanhanget påverkar de individer man uttalar sig samverka för. Slutligen menar Longoria (2005) att det är sådana kunskapsbaserade resultat som bör utgöra grunden för vad interorganisatorisk samverkan är och att det således inte grundar sig i en symbolpolitik.

Horwath och Morrison (2007) har för att studera samverkan kring utsatta barn utvecklat fem olika nivåer av samverkan. Dessa nivåer är kommunikation, samarbete, samordning, koalition och integration. Vi kan se att SSPF uppfyller flera kriterier av dessa nivåer som Horwath och Morrison (2007) beskriver i sin forskning, dock inte den högsta nivån. Trots detta har denna forskning varit användbar och applicerbar i vidare förståelse av SSPF och den samverkansprocess som denna studie behandlar. Kommunikation innebär kommunicering mellan individer utan några särskilda åtaganden. Samarbete handlar om ett gemensamt arbete mellan aktörer kring specifika ärenden. Samordning innebär att det finns ett formaliserat arbete men inga andra förbindelser. Exempel på detta kan vara ett samordnat fältarbete mellan fler aktörer vid specifika tillfällen. Koalition innebär ett mer strukturellt åtagande där olika aktörer går samman och har kvar sin autonomi. I en koalition samlas aktörer från olika håll där det är viktigt att varje aktör agerar inom sitt ansvars- och kompetensområde. Varje aktör agerar självständigt inom sitt verksamhetsområde inom ramen för en samordnad insats med de andra aktörer som är i samverkan med varandra. Integration handlar om att flera olika aktörer går samman och skapar en gemensam identitet, att integreras till en enda organisation. Kommunikation i form av ren informationsöverföring anses samverkan ligga på en låg nivå medan integration är den nivån av samverkan som är högst. Horwath och Morrison (2007) beskriver att aktörer som kommunicerar har sitt uppdrag för den egna verksamheten i fokus och när de istället integrerar har samverkansprocessen i fokus. Vidare förklarar Horwath och Morrison (2007) flertalet olika utmaningar i att utveckla en integrerad samverkan. En av dessa som vi tänkte lyfta handlar om värderingar. När aktörer med olika kulturella normer och värderingar går samman för att samverka kan det leda till att det uppstår spänningar och konflikter mellan hur aktörer ska prioritera eller hur mål ska uppnås. Horwath och Morrison (2007) beskriver att en högre nivå av samverkan handlar om att aktörer kan uppskatta och värdesätta varandras olikheter i form av dessa normer och värderingar där det kan skapas en gemensam allians av dessa och att det samtidigt ska gå att bibehålla separata kulturella värderingar.

4. Metod

I det här avsnittet presenteras hur studien har genomförts i olika steg. Vi inleder med att beskriva forskningsansats och metod för att sen gå över och beskriva metodval. Efter det kommer en redogörelse av studiens genomförande och analysarbete samt det om materialinsamling och förförståelse. Efter det följer en del om studiens kvalitet i begreppen reliabilitet, validitet samt överförbarhet. Till sist redogör vi för forskningsetiska överväganden samt för en metoddiskussion. Syftet med det här metodavsnittet har varit att på ett så transparent sätt som möjligt visa hur den här studien har gått till och genom det följa demokratikravet. Vi har försökt vara så tydliga som möjligt i alla steg och val vi gjort samt hur vi har tänkt eftersom det även ska vara möjligt för om någon annan vill genomföra samma typ av studie som oss.

4.1 Forskningsansats och metod

“Om man vill veta hur människor uppfattar sin värld och sina liv, varför inte prata med dem?” (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 15). Vi har för denna studie valt en kvalitativ ansats därför att vi är intresserade av att undersöka och få en djupare förståelse om synen och sättet att prata om barn och ungdomar i riskzon, samt hur aktörer erfar samverkansprocessen, i ett samverkansprojekt som SSPF. Genom att samtala med andra människor och interagera med dem kan vi få fatt i kunskap kring deras erfarenheter, känslor samt värderingar kring den värld de befinner sig i. Intervjusalet bidrar till att forskaren får fram människors berättelser om tillvaron i deras upplevda värld (a.a).

Kvalitativ forskning är därmed inriktad mot ordet och dess betydelse. Inom forskning generellt pratar man om ontologiska frågeställningar, vilka är frågor som handlar om vad som finns i vår verklighet, där man inom den kvalitativa forskningen menar att verkligheten är konstruktivistisk. Detta innebär att vi betraktar och uppfattar verkligheten och vår omgivning som konstruktioner som bygger på sociala samspel mellan olika aktörer. Detta sociala samspel innebär i sin tur att verkligheten vi befinner oss i ständigt är i förändring. Konstruktivismen som ontologisk ståndpunkt innebär även att forskares beskrivning av verkligheten i sig utgör konstruktioner (Bryman, 2018). I den kvalitativa forskningen existerar det inte någon absolut och objektiv sanning, eftersom verkligheten kan uppfattas på många olika sätt (Kvale & Brinkmann, 2014). Den kunskap om verkligheten som forskare presenterar idag behöver inte vara densamma om ett år, men trots det så får vi kunskapsbidrag som vi kan använda och bygga vidare på, en ögonblicksbild av aktuellt läge.

Inom kvalitativ forskning genereras kunskap utifrån en tolkande process. Den här tolkningsinriktningen innebär att kunskapen vi får bygger på förståelse av verkligheten, snarare än förklaring, som baseras på hur deltagare i en särskild situation och miljö tolkar sin verklighet. Forskaren behöver här inta en extern position och betrakta det som ska studeras med ett utifrånperspektiv. Om forskaren intar ett utifrånperspektiv kommer man inte enbart fram till en beskrivning av andras tolkningar av sin verklighet eftersom man dessutom tolkar dessa tolkningar, genom att ställa de i relation till en teoretisk referensram (Bryman, 2018). Med andra ord så tolkar vi i

en studie som denna allt från vilka frågor som ska ställas i en intervjuguide till kodningen av rådatan och analysen av resultatet. Vi är medvetna om och förstår att detta hör samman med den kvalitativa ansatsen. Vi är även medvetna om att det därför är svårt att inte väva in sina egna tolkningar och vara fullt ut objektiv. Vi har däremot ansträngt oss i varje steg i forskningsprocessen att tänka aktivt kring och diskuterat detta.

Inom forskningen generellt så finns det olika sätt att dra slutsatser eller slutledningar på i sina studier. Valet av vilken sorts slutledning som används baseras på vilken form av studie som genomförs. Man brukar skilja mellan induktiva och deduktiva slutledningar. Induktiva slutledningar handlar om att man drar slutsatser utifrån sitt resultat vilket leder till en generaliserad slutsats baserat på de observationer man genomfört och brukar vara vanligt i kvalitativa studier. Deduktiv slutledning handlar i sin tur om att utgångspunkten i en studie ska tas för sanna och givna. Detta i sin tur leder till logiska slutledningar i form av till exempel statistik och brukar vara vanligt att använda i kvantitativa studier. Det finns även något som kallas för abduktiv slutledning som innebär att skapa sammanhang åt de observationer man gjort och göra dessa begripliga att förstå. Att formulera villkor som kan tänkas gälla för att de observationer man genomfört ska bli begripliga (Sohlberg & Sohlberg, 2019). Vi har för denna studie använt oss av den abduktiva slutledningen. Detta eftersom att vi inte hade valt ut teorier innan vi gjorde våra intervjuer och därför har pendlat mellan teori och resultat och analys under forskningsprocessens gång. Vi hade dock tankar om teorival, men det var aldrig något som vi utgick ifrån utan mest att vi har kunnat se många olika möjligheter framför oss utifrån de svar vi fick in från intervjuerna.

4.2 Metodval

4.2.1 Urval

För att i möjligaste mån skapa en överensstämmelse mellan forskningsfrågorna och studiens urval så har vi valt ett målinriktat urval. Detta urval innebär att man försöker välja personer som är relevanta för att kunna besvara studiens forskningsfrågor (Bryman, 2018). Inom ramen för den här studien så har detta varit relevant eftersom vi valt en kommun som har SSPF som modell samt för att dess arbetsgrupp består av cirka 40 personer. Vi intervjuade åtta personer; två biträdande rektorer, en samordnare, en polis, en socialsekreterare, en ungdomssamordnare, en teamledare på fritidsgård samt en behandlare på MiniMaria. Vi har varit medvetna om att respondenternas svar kan ha påverkats av att de vill vara lojala gentemot varandra för att inte riskera samarbetet genom att tala negativt om någon annan aktör inom projektet.

En av författarna till den här studien hade en kontakt med samordnaren för SSPF utifrån sin VFU-period på socionomprogrammet. Efter konsultation med samordnaren beslutade vi att en förfrågan om respondenter till studien skulle skickas ut till arbetsgruppen via samordnaren på mail. Vi tror att detta har haft en påverkan på att vi fick in respondenter till att delta i studien. Vi fick en bra spridning av aktörer från de olika professionerna inom projektet. Vi är dock medvetna om att det skulle kunna vara

så att de som valt att delta i studien är de som är mest engagerade och positivt inställda inom SSPF, vilket vi har haft med i beaktning när vi har kodat och skrivit ut vårt resultat samt i analysprocessen. Det skulle såklart även kunnat påverka att utskicket skedde från samordnaren då det kan vara svårt att tacka nej, men vi resonerade som så att vi ville vara SSPF tillmötesgående i detta samt att det uttryckligen stod i vår information att medverkan var frivillig. Därav har de förfrågade fått adekvat information som de kunde ta ställning till.

4.2.2 Semistrukturerade intervjuer

Vi har valt att i denna studie genomföra åtta stycken semistrukturerade intervjuer med aktörer inom SSPF. I den semistrukturerade intervjun har forskaren en lista över några specifika teman som ska behandlas under intervjun i en så kallad intervjuguide (Bryman, 2018). Intervjuguiden kommer beskrivas närmare i avsnittet Genomförande. Den semistrukturerade intervjuprocessen är flexibel då den dels inbjuder intervjupersonen till att utforma sina svar på sitt sätt och dels att intervjuaren kan ställa frågorna i annan ordning samt kan ställa följdfrågor. Det finns således en viss struktur i intervjun men den är ändå flexibel och formbar i sitt utförande (a.a).

4.2.3 Observationer

Vi är medvetna om att intervjupersonerna i denna studie delger oss sina berättelser och tolkningar av sin verklighet, men vi kan inte avgöra hur de faktiskt gör under ett SSPF-möte och när de samverkar. Därför planerade vi för att genomföra två deltagande observationer på SSPF:s möten, som vi blivit inbjudna till. Vi fick förslag på datum från samordnaren i SSPF men det var vid den här tidpunkten osäkert om mötena ens skulle genomföras på grund av rådande omständigheter kring covid-19 våren 2020. Dessutom ansåg vi att observationsstudier inte var att föredra med tanke på risker i dessa omständigheter. Därför valde vi att avstå från att genomföra dessa deltagande observationer och endast genomföra de semistrukturerade intervjuerna.

4.3 Genomförande

4.3.1 Informationsbrev

Vid uppstart av studien skickade vi ett informationsbrev till enhetschefen för barn- och familjeenheten i kommunen vi valt att studera och till samordnaren för projektet där vi presenterade oss samt studiens syfte och kontaktuppgifter till oss (se bilaga 1). De gav båda två sitt godkännande till att vi kunde genomföra studien.

Vi skickade efter det genom samordnaren i SSPF ut en förfrågan om respondenter till vår studie i form av ett informationsbrev med förslag på datum för intervju (se bilaga 2). Det skickades till en arbetsgrupp om 40 personer och av dem fick vi åtta svar och bokade in intervjuer. I det brevet presenterades syftet med studien samt om att vi inte ville gå in i enskilda ärenden på grund av sekretessskäl. Att gå in i enskilda ärenden låg heller inte i intresse för den här studien. Vi informerade

även om anonymiteten där vi beskrev att kommunen och deltagare i studien kommer vara anonyma, men att vi inte kunde lova en absolut anonymitet då deltagarna kan komma att känna igen varandra inom projektet. Vi informerade vidare om konfidentialiteten, att respondenternas personuppgifter samt all dokumentation kommer förvaras och hanteras med konfidentialitet. Vi har valt att spara allt detta i Google Drive dit endast författarna till denna studie har tillgång. Gällande hanteringen av materialet, det vill säga transkriberingarna och ljudfiler från intervjuerna, så informerade vi även om att detta kommer att destrueras vid studiens godkännande. Brevet innehöll även information om att deltagandet är frivilligt och att man som respondent när som helst under intervjun kan avbryta sitt medverkande.

4.3.2 Intervjuguiden

En intervjuguide ska göra det möjligt för forskaren att skaffa sig information kring hur intervjupersonerna tolkar och upplever sin värld och intervjun ska vara flexibel (Bryman, 2018). Utifrån studiens syfte och forskningsfrågor skapas teman i intervjuguiden som ska klargöra det som ska undersökas (Kvale & Brinkmann, 2014). I inledningen av den här studiens intervjuguide berättade vi därför syftet med studien. Frågorna ska inte vara för specifika och ledande och man behöver använda ett språk som de tänkta intervjupersonerna kan förstå. Vidare bör en intervjuguide innehålla bakgrundsfrågor, som till exempel om intervjupersonens position i organisationen (Bryman, 2018). Vi valde för denna studies intervjuguide att ställa frågor om yrke och år i yrket, som vi tyckte var mest intressant för oss som bakgrundsinformation. I en intervju är lyssnandet ett viktigt inslag, där man både behöver vara uppmärksam på vad intervjupersonen säger och inte säger (a.a). I intervjuguiden för den här studien valde vi därför att i helhet använda öppna frågor samt processfrågor, eller följdfrågor, som stimulerar till ett djupare berättande. Vi har även en avslutande fråga som ska stimulera intervjupersonen till att om det finns något denne vill tillägga, att göra det. Se bilaga 3 för intervjuguiden i sin helhet.

4.3.3 Genomförande av intervjuer

På grund av rådande omständigheter under våren 2020 i och med covid-19 beslutade vi att i informationsbrevet till de som tackade ja till att ställa upp på intervju fick önska hur intervjun skulle äga rum (se bilaga 2). Förslagen vi gav var fysiskt möte, Skype, Microsoft Teams eller Facetime. En ville genomföra intervjun i fysiskt möte. Sju av de åtta som tackade ja ville genomföra intervjun via Microsoft Teams. Dessa intervjuer har spelats in med video efter godkänt samtycke. Visst hade det varit fördelaktigt om alla intervjuerna kunde ha skett som vanligt genom fysiska möten, men detta var det vi ansåg var det alternativ som passade för den situation som var i samhället i och med covid-19. Att uppfatta kroppsspråk blir svårare i ett videosamtal. För att inte avbryta varandra som intervjuare, valde vi därför att dela upp intervjuerna som så att vi var ansvariga för att ställa frågor i fyra intervjuer var och att den andra av oss med jämna mellanrum blev inbjuden till att ställa följdfrågor. Vi upplevde

att ljudet i inspelningarna var av bra kvalitet vilket leder till bra material för oss att använda för vårt resultat och analys.

Eftersom vi inte skulle få träffa alla respondenterna vid fysiska möten under intervjuerna valde vi att inför varje intervju skicka information om samtycke via mail (se bilaga 4). Ett informerat samtycke innebär att forskarna informerar respondenterna om studiens syfte, upplägg, om risker och fördelar med att delta i studien samt att det är frivilligt att delta och att det går att avbryta när som helst (Kvale & Brinkmann, 2014). Informationen i samtycket fanns även med i informationsbrevet som samordnaren skickade ut för vår räkning. Innan vi startade inspelningarna vid intervjutillfällena frågade vi om det fanns några frågor eller invändningar till samtyckesinformationen, varpå vi på detta sätt fick ett muntligt samtycke. Intervjuerna har genomförts mellan 45 min - 1 h.

I processens gång har vi varit noga med att i all kommunikation med intervjupersonerna informera om att det har gått bra att höra av sig till oss vid frågor eller funderingar.

4.4 Bearbetning, tolkning och analys

4.4.1 Transkribering

Att skriva ut intervjuer, eller att transkribera, är i sig en tolkande process som visar på skillnader mellan muntligt tal och skriven text som kan bidra till att forskaren behöver tänka igenom praktiska samt principiella frågor. I och med att en utskrift är en översättning från en muntlig till en skriftlig diskurs så innebär det att översättningen består av konstruktioner som baseras på forskarens bedömningar och beslut. Att transkribera innebär med andra ord att transformera från en form till en annan. Det som avgör hur mycket som ska skrivas ut beror till exempel på syftet med undersökningen och materialets natur. En grundregel i utförandet av transkriberingar handlar om att tydligt skriva i sin studie hur utskrifterna har gjorts. Detta är särskilt väsentligt att tänka på när man är flera som ska skriva ut, så att forskarna använder sig av samma sätt att tänka vid transkriberingen. Ska intervjuerna återges ordagrant eller mer formellt? Hur ska pauser, betoningar och emotionella uttryck återges? Det finns inget rätt eller fel här, svaren på frågorna beror på avsikten med utskriften (Kvale & Brinkmann, 2014).

Eftersom vi inte för denna studie skulle göra en språklig analys av intervjuerna så har vi när vi genomfört transkriberingarna haft en strävan att ha talspråket skrivet som det sägs, så ordagrant som möjligt. Målet har varit att få fram en text som är användbar för oss i framskrivning av resultat och analys. Vi har valt att lyfta bort ord som till exempel mm, eh och öh som vi anser inte påverkar texten om det inte finns med. När en intervjuperson har resonerat sig fram till ett svar och upprepat sig har vi valt att sätta kommatecken mellan upprepningarna och få med allt den säger. Tonlägen och pauser har däremot inte noterats eftersom vi inte ämnar genomföra psykologiska tolkningar i denna studie (Kvale & Brinkmann, 2014). Om intervjupersonernas namn har nämnts i intervjun har vi valt att skriva ut dem som (IP), samma sak gällande kommunens namn som (kommun) och även områden i kommunen för (område). Detta eftersom vi valt att hålla kommunen för den här studien anonym. Dessa olika val

för transkriberingarna har vi gjort för att få fram så pass likvärdiga transkriberingar som möjligt då vi valt att dela upp arbetet med detta oss sinsemellan. Transkriberingarna gjordes i nära anslutning till intervjuerna för att kunna påbörja kodningsarbetet så snabbt som möjligt.

Om det har rådit några oklarheter från vår sida med till exempel syftningsfelaktigheter har vi valt att stämma av det med intervjupersonerna. I övrigt har vi bedömt att det för den här studiens genomförande och syfte inte är nödvändigt för intervjupersonerna att läsa de färdiga transkriberingarna.

4.4.2 Analys och tolkning

Redan vid intervjuerna och transkriberingarna så sker en tolkning och ett analysarbete omedvetet och vissa återkommande delar av respondenternas berättelser utvecklades hos oss till olika tankar om tänkbara teman. Dessa tankar har vi under tidens gång gemensamt bearbetat. När vi skulle koda vårt material så använde vi oss av en metod som kan liknas vid en tematisk analys. Enligt Bryman (2018) är den tematiska analysen ett av de vanligaste sätten att analysera kvalitativa data på. Det har däremot varit svårt att definiera exakt hur en sådan analys ska gå till eftersom det inte beskrivs ett tillvägagångssätt. Bryman (2018) ger däremot ett förslag på hur detta kan göras i så kallat Framework, som beskrivs som en metod för att ordna kvalitativa data på där man i ett index för in centrala teman och subteman i en matris. Innan vi gjorde den här tematiska analysen läste vi igenom våra transkriberingar flera gånger och noterade återkommande teman som dök upp vilket även Bryman (2018) rekommenderar att man ska göra innan analysarbetet startar på riktigt. Vidare ges olika förslag på saker att tänka på och leta efter när man utför den tematiska analysen där vi framför allt valde att använda oss av repetitioner, likheter och skillnader.

Vi upplevde processen kring kodning och den tematiska analysen som spännande men även utmanande. Vi valde att utföra analysarbetet tillsammans och låta processen ta flera dagar och vara noggranna i arbetet. Vi använde oss utav ett Excel-dokument där vi ordnade upp våra data och utvecklade ett system för hur vi skulle sortera in materialet. När den processen väl var utförd landade vi i tretton olika teman och valde för den här studien ut de sex som vi ansåg mest besvarade våra forskningsfrågor och som vi även hade mycket material till. Dessa teman finns presenterat i resultatkapitlet.

4.5 Materialinsamling

Vi har för denna studie använt oss av olika sätt för att samla in litteratur. En del av detta finns redovisat under avsnittet tidigare forskning om samverkan.

Den kommun som vi valt att studera SSPF i har skickat oss diverse dokument om deras arbete och organisering. Eftersom vi valt att hålla kommunen anonym så har de dokument vi använt oss av avidentifierats och finns separat redovisade i referenslistan under kommunala dokument.

Vi har även använt oss av diverse böcker. Dessa har använts för avsnitten: bakgrund, metod och teori. Vi har även sökt information på specifika hemsidor på internet; regeringen.se för propositioner, lagen.nu för hänvisning till lagrum samt på bra.se för rapporter om brottslighet. Vi är medvetna om att BRÅ:s rapporter sker på uppdrag från Justitiedepartementet och därmed regeringen, varpå vi kan se att innehållet i dessa speglas av vad för information som regeringen har för intresse av att ta fram för att sprida fakta och kunskap kring.

4.6 Förförståelse

Under socionomutbildningen har det hos författarna väckts ett intresse för barn och ungdomar i riskzon för att begå brott. Detta intresse har funnits men aldrig behandlats under studietiden utav någon av författarna. Därför såg vi en möjlighet till att fördjupa oss i ämnet.

En av uppsatsens författare har under sin VFU deltagit på SSPF-möten då samordnaren bjöd in till detta. Det finns således en viss förförståelse av hur SSPF:s möten går till i stora drag. Författaren har därav bildat sig en uppfattning om att SSPF är positivt och intressant och det var en anledning till att författarna till den här studien valde att studera sitt samhällsfenomen genom SSPF.

4.7 Reliabilitet, validitet och överförbarhet

Begreppen reliabilitet och validitet är kriterier som beskriver en studies kvalitet. Reliabilitet handlar dels om hur resultat från en studie blir detsamma om studien genomförs en gång till samt dels om hur resultatet påverkas av andra slumpmässiga eller tillfälliga premisser. Validitet handlar om hur en studie mäter det den utgör sig för att mäta (Bryman, 2018).

Det finns ett otal uppfattningar om hur dessa begrepp ska mätas inom den kvalitativa forskningen. Bryman (2018) beskriver fyra olika begrepp för att förklara reliabilitet och validitet som vi har valt att använda oss av i denna studie. Extern reliabilitet handlar om i vilken utsträckning en undersökning kan återupprepas, eller replikeras. Detta är i de flesta fall inom kvalitativ forskning svårt att uppnå. I denna studie har vi fått fram människors erfarenheter ur deras berättelser. En människas erfarenhet påverkas och förändras ständigt och den sociala kontexten och miljön kan vara betydelsefull för vad man i en intervju är villig att berätta. Mötet mellan respondent och den som intervjuat sker mellan två individer där mötet i sig blir något unikt och subjektivt som inte går att replikera. Den här studien menar vi därför har en låg extern reliabilitet, precis som andra kvalitativa studier. Vi har försökt väga upp detta genom att i detta metodavsnitt vara tydliga och transparenta med vad vi har gjort och varför. Vidare beskriver Bryman (2018) intern reliabilitet, vilket handlar om hur de som utfört studien kommit överens om tolkningen av sitt material om vad man har sett och hört. Den interna reliabiliteten för denna studie anser vi är hög. Detta dels därför att vi under hela arbetet med studien har fört en dialog kring tolkning av material kontinuerligt, dels för att vi båda har deltagit under alla intervjuer vilket gör att vi har hört samma saker, dels att transkriberingarna har analyserats både enskilt och tillsammans för att få fram de viktigaste resultaten. Med intern validitet menar Bryman (2018) att det bör finnas en

överensstämmelse mellan det som forskarna har observerat och vilka teoretiska idéer som utvecklats utifrån det i studien. Vi har i denna studie haft idéer om teoretiska möjligheter för våra resultat men har efter kodning och analys valt ut det som varit mest lämpligt i förhållande till resultaten. Resultaten har således styrt vilka teoretiska utgångspunkter vi valt för denna studie vilket vi sammanfattningsvis anser leder till en god intern validitet. Till sist beskriver Bryman (2018) extern validitet som handlar om hur studiens resultat är möjliga att generaliseras till andra sociala miljöer och kontexter. Inom kvalitativ forskning används begreppet överförbarhet istället för generalisering. Extern validitet och därmed överförbarhet är problematiskt för kvalitativa forskare att uppnå baserat på dess ofta begränsade urval samt dess benägenhet att använda sig av fallstudier. Inom ramen för denna studie som egentligen endast kan säga något om erfarenheter hos de personer inom SSPF i vald kommun som vi har intervjuat så menar vi att studien i sig har en låg extern validitet. Vi tror däremot att studiens resultat skulle kunna göras överförbart genom en kvantitativ studie på högre nivå som kan använda sig av den här studiens resultat som grund för till exempel en enkätundersökning.

4.8 Forskningsetiska överväganden

All bedrivning av forskning innebär att man behöver ta ställning till etiska principer. Forskning inom ramen för högskoleutbildning på grund- och avancerad nivå betraktas inte som forskning om man läser *lagen om etikprövning av forskning som avser människor* (2003:460). För studenter som bedriver forskning finns det trots det etiska frågeställningar som behöver aktualiseras och redogöras för. Dessa frågeställningar som Bryman (2018) menar utgörs av principer är följande; *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. Informationskravet innebär att forskaren ska informera berörda personer om studiens syfte, att deras deltagande är frivilligt samt att de har rätt att avbryta sitt deltagande om och när de så önskar. Samtyckeskravet innebär att de som deltar i studien har rätt att bestämma över deras medverkan. Därför behövs ett informerat samtycke som deltagarna inför sin medverkan kan ta ställning till. Konfidentialitetskravet innebär att personuppgifter och material som rör studien förvaras och hanteras konfidentiellt och så säkert som möjligt så ingen obehörig kan komma åt det. Vi har även informerat respondenterna om att ljudfiler och transkriberingar kommer att destrueras vid uppsatsens godkännande. Nyttjandekravet innebär att personuppgifter och materialet endast får användas för studiens avsikt. Dessa principer har vi beskrivit tydligt, transparent och noga i detta metodavsnitt kring genomförandet av denna studie i rubrikerna; Informationsbrev, Intervjuguiden samt Genomförande av intervjuer.

En av författarna till den här studien gjorde sin VFU i den kommun som SSPF finns i och hade varit med vid två stycken möten med arbetsgruppen som observatör och har haft en viss kontakt med samordnaren för SSPF. Vi resonerade därför i uppstarten av den här studien kring det etiska dilemmat att eventuella respondenter skulle komma att känna igen den här författaren och att det i sig skulle kunna komma att påverka intervjun och således resultatet. Men då samtalsämnet i sig inte har varit av känslig karaktär och vi dessutom i informationen skrivit att vi inte är intresserade av att ta del av

enskilda ärenden utifrån sekretessen så beslutade vi att det ändå skulle vara genomförbart och hanterbart både för respondent och författare.

Ett annat etiskt dilemma var att vi inte kunde garantera respondenterna absolut anonymitet då de skulle kunna känna igen varandra när de efter studiens godkännande tar del av innehållet. Å andra sidan var respondenterna väl informerade kring förutsättningarna för deras deltagande i studien och därför ansåg vi inte detta som ett större problem.

Ett ytterligare etiskt dilemma som vi har haft i beaktande handlar om att hålla barnets och ungdomens identitet anonym. Detta har vi varit tydliga med i den information vi skickat till kommunen, samordnaren och respondenterna (se bilaga 1, bilaga 2, bilaga 4). I intervjuguiden har vi aktivt valt att inte ta med några frågor som varit av känslig karaktär för att undvika sekretessbelagd information från enskilda ärenden (se bilaga 3). Om sekretessbelagd information framkommit under intervjuerna har vi valt att inte transkribera detta för att säkerställa att informationen inte används till studien och att barnet och ungdomens identitet inte röjs.

En annan del som vi har behövt resonera kring och få klargjort med samordnaren för SSPF har varit det om lojalitet inför organisationen och kommunen i fråga. För visst är det så att en studie som denna kan vara av intresse för en organisation, så som SSPF. Men det är väsentligt att forskaren har en frihet och autonomi i val av metod, vid tolkning av resultat samt att det är forskaren som styr sin forskningsprocess och därmed inte att organisationens intressen beblandas i detta (Sohlberg & Sohlberg, 2019). Det har varit viktigt för oss att den här studien inte ska bli en utvärdering av projektet vilket vi har stämt av med samordnaren som godkänt detta med oss.

4.9 Metoddiskussion

När vi diskuterade val av ämne för den här studien i det inledande skedet så resonerade vi vilket val av forskningsansats vi ville använda och hade en diskussion om vi kunde valt en kvantitativ ansats. Detta eftersom denna hade kunnat ge en generaliserbarhet som inte en kvalitativ ansats kan ge på samma sätt. Vi resonerade däremot som så att generaliserbarheten på en kvantitativ studie på den här nivån hade varit begränsad. Om vi hade valt en kvantitativ ansats i vår studie så hade respondenterna till antal varit begränsat i och med att arbetsgruppen i SSPF i den kommun vi valt består av cirka 40 personer, vilket hade varit för litet till antal för att bygga kvantifierbar data på.

Som vi beskrev tidigare i det här metodavsnittet så upplevde vi att den kvalitativa ansatsen passade bättre för de forskningsfrågor vi ställt upp i den här studien. Vi resonerade som så att den kvalitativa ansatsen erbjöd oss förutsättningar att genom samtal med andra människor få en djupare förståelse om deras verklighet de befinner sig i, om deras erfarenheter och värderingar. Vi tror inte att vi hade kunnat få fram detta genom till exempel en enkätundersökning då vi upplevde att som intervjuare behövde man lyssna aktivt och ställa följdfrågor som fördjupade berättelsen som vi var intresserade av för den här studien. Eventuellt skulle en kvantitativ studie kunna genomföras utifrån det resultat som

kommit fram av denna studie och studeras på en högre nivå i att jämföra hur synen och sättet att prata om ungdomar i riskzon kan skilja sig åt mellan olika samverkansprojekt.

Det hade varit intressant att använda sig av fokusgrupper för att samla in data, men eftersom vi ville prata om respondenternas egen syn på barn och ungdomar i riskzon så kunde det ha uppfattats som ett känsligt ämne att prata om i grupp och svårt att få fram varje enskild respondents svar. Vi genomförde studien genom semistrukturerade intervjuer därför att vi ville få fatt i respondenternas egna erfarenheter i enskilda samtal med varje respondent.

Genom socionomprogrammets gång har vi fått en viss tidigare erfarenhet av att genomföra en kvalitativ studie. Vi har däremot under processens gång behövt läsa på om hur varje steg i forskningsprocessen ska gå till och rådgjort med vår handledare om hur arbetet skulle genomföras. Det var utmanande att i intervjuerna enbart hålla sig till öppna frågor och inte leda in respondenten på något specifikt spår, men vi hade förberett en genomarbetad intervjuguide med processfrågor som fungerade som ett stöd och hjälpte oss i det. Vi har även upplevt tolkningsprocessen vid kodningen som utmanande vid framtagandet av teman. För detta har vi tagit stöd av vår handledare samt använt kurslitteratur som vägledning (Kvale & Brinkmann, 2014; Bryman, 2018).

5. Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt presenteras det teoretiska angreppssätt som vi valt att använda i studien. I huvudsak används ett *socialkonstruktivistiskt perspektiv* som intar ett kritiskt förhållningssätt vad gäller säkra antaganden om världen. Det finns många som skriver om vad ett socialkonstruktivistiskt perspektiv *kan* vara, vi har därför valt att redogöra för några av dem som beskriver perspektivet på ett sätt som vi ser som användbart i den här studien. Vi beskriver bland annat Berger och Luckmanns teoribildning om det sociala. Vi kommer även redogöra för en viktig föregångare till teorier om sociala konstruktioner; *stämplingsteorin*, som fokuserar på omgivningens reaktioner av ett normbrytande beteende. Stämplingsteorin är en teori som växt fram för oss under arbetets gång, främst vid insamling och tolkning av empiri och resultat. Vi använder teorin för att kunna resonera i analys samt i den avslutande diskussionen.

5.1 Socialkonstruktivismen

Wenneberg (2001) beskriver att ett socialkonstruktivistiskt perspektiv gör det möjligt att studera verkligheten på alternativa sätt, att vi kan se verkligheten på ett annat sätt än den verklighet vi direkt möter vid första anblick. Som teoretisk utgångspunkt i den här studien används ett socialkonstruktivistiskt angreppssätt för att studera hur barn och ungdomar i riskzon konstrueras utifrån två parallella synsätt; *barn som lever farligt* och *farliga barn*. Vi tänker precis som Wenneberg (2001) beskriver det, att det går att tränga in bakom ytan till det som uppfattas som naturligt givet och utmana verkligheten om fenomenens naturlighet. Samma perspektiv vars grundantaganden bygger på att alla fenomen är sociala konstruktioner, har vi använt när vi betraktat resultatet av våra forskningsfrågor (Wenneberg, 2001). Till stöd för analys används perspektivet för att förstå hur ungdomsbrottslighet är konstruerat som ett socialt problem i samhället. Detta perspektiv uppmanar oss att i studiens resultat ifrågasätta huruvida vår kunskap ger oss en sann bild. Vidare används perspektivet för att få grepp om de olika sätten att se på, prata om och definiera barn och ungdomar som begår brott. Enligt Wenneberg (2001) kan det socialkonstruktivistiska perspektivet förklara detta genom ett gemensamt konstruerat språk där människor i samhället med hjälp av språket skapar uppfattningar och attityder kring barn och ungdomars brott. Med hänsyn till detta konstrueras därefter insatser så som lagar, regelverk och samverkansmodeller som SSPF, som syftar till att markera, hantera och åtgärda problematiken med samhällets ungdomsbrottslighet. Med detta sagt har vi valt att besvara våra forskningsfrågor och resonera kring dessa utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv (a.a).

Det socialkonstruktivistiska perspektivet har sina rötter inom samhällsvetenskap och forskning om socialt arbete, men har även teoretisk grund i kunskapssociologin och vetenskapssociologin. Socialkonstruktivister utmanar teoribildningar som tar fenomen som naturligt givna och absolut sanna

och försöker istället avslöja den verklighet som finns där ute. Istället försöker det socialkonstruktivistiska perspektivet avslöja den verklighet som finns därute (Wenneberg, 2001).

Wenneberg (2001) beskriver att det socialkonstruktivistiska perspektivet försöker besvara frågor om vad som påverkar människans *kunskap om omvärlden*, och beskriver att kunskap enligt perspektivet bland annat påverkas av den *sociala kontext* som råder i ett samhälle samt av *språket*. Sahlin (2013) beskriver att verkligheten enligt ett socialkonstruktivistiskt perspektiv utmanar möjligheten till objektiv kunskap. Alla idéer om fenomen som anses vara naturligt givna kan dekonstrueras, vilket innebär att det går att analysera fenomen och påvisa ofullkomligheter i strukturer, därför kan man inte avspegla ett fenomen eller världen på ett objektivt sätt. Sahlin (2013) menar snarare att världen konstrueras av innebörder av flera människor som använder begrepp och bildar kollektiva definitionsprocesser i den kontext de befinner sig i, och att *språket* är av stor betydelse för vår kunskap om verkligheten. Sahlin (2013) förklarar att människor samspelar genom ett språk som påverkar deras uppfattning om verkligheten och kunskapen om den. Detta innebär enligt perspektivet att all kunskap om verkligheten är socialt konstruerad, då vi kommunicerar med hjälp av språkliga begrepp, mellan minst två personer i växelverkande socialt samspel (Wenneberg, 2001).

Vår kunskap om omvärlden kan ses som en ballong som vi blåser upp inifrån med bland annat språket, begreppen, teknologin och vårt sociala liv. Ballongen kanske blir större, men vi kommer aldrig att få veta vad som finns på utsidan av ballongen utan att denna kunskap påverkas av eller förstås utifrån det som finns inuti ballongen (Wenneberg, 2001, s. 30).

Wenneberg (2001) menar att människor kan utveckla kunskap om den verklighet de befinner sig i. Men nya insikter påverkas av ett redan formulerat och gemensamt språk, rådande normer, värderingar och lagstiftning, det vill säga i förlängningen av en historisk och kulturell kontext (Wenneberg, 2001).

Wennerberg (2001) beskriver Berger och Luckmanns moderna helhetsteori om det sociala, med sin ursprungliga form ur socialkonstruktivismen. Det finns tre fundamentala påståenden om världen och ståndpunkter som utgör grunden i deras teori;

- Samhället anses vara en mänsklig produkt
- Samhället anses utgöra en objektiv verklighet
- Människan anses vara en social produkt

Denna tresidiga modell grundas av påståenden som kan te sig rimligt var för sig, men som även står i strid med varandra. Det som kopplar samman dessa påståenden är tre begrepp - *externalisering*, *objektivering* och *internalisering*. Människan tenderar att skapa vanor och handlingsmönster som blir *externaliserade*, det vill säga de vanor och handlingsmönster som människan externaliserat sprider sig vidare, som andra anammar. När fler människor har kollektiva handlingsmönster och vanor konstrueras institutioner i samhället, som därav *anses vara en mänsklig produkt*. En institution uppstår genom gemensamma vanor och handlingsmönster som är ömsesidiga, och sträcker sig längre ut i samhället. Redan när ett barn föds, finns en rad olika institutioner i samhället som människan direkt

anpassar sig till och vidare under livet ser som naturligt givna och betydelsefulla (Wenneberg, 2001). Sahlin (2013) beskriver att institutionaliseringen ofta sker långsamt i samhället och att detta bidrar till att förhållanden som är socialt konstruerade uppfattas som en objektiv sanning (Sahlin, 2013). Det har i och med detta skett en *objektivering, eftersom samhället anses utgöra en objektiv verklighet*. Det innebär att den sociala verkligheten existerar oberoende av om människor befinner sig i den. Däremot är den sociala verkligheten inte bara något som existerar där ute, den innehåller även något. Den sociala verkligheten lär oss saker och ting, den innehåller sociala normer och värden som vi *internaliserar* redan från det att vi föds. Således anses *människan vara en social produkt* (Berger & Luckmann 1998, Wenneberg, 2001).

Sveriges grundlag uppfattas av de flesta vara naturligt givna. Wenneberg (2001) beskriver att det socialkonstruktivistiska perspektivet ifrågasätter detta förgivettagande och ser att grundlag och påföljdssystem inte är bestämt av naturen, och menar att det är en följd av en naturlig utveckling av sociala processer som är ett uttryck av sociala konstruktioner. Sveriges grundlag ser idag ut på ett visst sätt, vilket kan te sig rimligt utifrån rådande förhållanden i samhället. Utifrån ett kritiskt socialkonstruktivistiskt perspektiv undersöks det som kan förefalla naturligt och självklart, för att upptäcka att resultat av en naturlig utveckling faktiskt inte är det, och påvisa att det döljer sig en komplex social påverkan bakom det naturliga (Wenneberg, 2001).

Ett exempel som Sahlin (2013) beskriver med utgångspunkt i ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är hur sociala problem konstrueras och påtalar i detta betydelsen av *allmänhetens reaktioner* på sociala problem. Ett medialt och politiskt uppmärksammat och återkommande problem är att ungdomsbrottsligheten ökar och blir grövre, men ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan man tänka att denna bild av problematiken är falsk. Den statistiska ökningen av ungdomsbrottslighet anger antal polisanmälningar som i själva verket återger en ökad anmälningsbenägenhet av barn och ungdomars brott. Det är nästan omöjligt att ge ett exakt svar på ungdomsbrottslighetens utveckling, det skulle kunna vara så att lagens definition av ungdomsbrott eller domstolens praxis förändrats som därmed påverkar vad som är brottsligt. Dock kan en föreställning om att ungdomsbrottsligheten ökar och blir grövre leda till något som Sociologen Stanley Cohen nämner som "moralpanik", vilket betyder att det skapats en känsla av otrygghet och rädsla hos allmänheten i samhället (Sahlin, 2013). Moralpanik är en process som innebär att en specifik grupp agerar i termer av hot mot samhälleliga värden och intressen. Denna grupp presenteras på ett stereotypiskt sätt av media som allmänheten tolkar, varpå människor i samhället kräver hårdare tag mot det sociala problemet som påkallar samhällsinslag. Detta samhällsinslag konstrueras i lagstiftning och ur den växer tankar om straff, behandling och förebyggande insatser emot ungdomsbrottsligheten (a.a).

Enligt Sahlin (2013) fokuserar socialkonstruktivismen på hur fenomen och kunskap växt fram och konstruerats socialt. Socialkonstruktivismen intresserar sig både för hur en ny definition etableras och för hur lösningar av ett problem upprättas och institutionaliseras. De ägnar även uppmärksamhet mot befintliga institutioners inverkan för hur problem definieras, hanteras och utvecklas. På en arbetsplats

kommunicerar professionella aktörer genom språket och kommer fram till gemensamma definitioner om hur de ska se på och hantera en viss grupp människor. Denna process konstruerar arbetsrutiner som får en inverkan på hur problem och individer framställs. Det får en avgörande betydelse för om man ser på barn och ungdomar som begår brott; som drabbade av omständigheter eller som ansvariga för sina handlingar, som *barn som lever farligt* eller *farliga barn*. Sociala institutioner fungerar som en källa för tolkningar, och vi tolkar genom institutioner. Om ingen upplever eller beskriver ett samhällsfenomen som ett problem så definieras det inte heller som ett socialt problem, och det finns då inget samhälleligt intresse av att ta ansvar för att bekämpa det (Sahlin, 2013).

5.2 Stämplingsteorin

Idén bakom lagar, regler och normer är att sätta gränser för vad som anses otillåtet, oacceptabelt och icke önskvärt i ett samhälle. Det ska ge medborgarna en anvisning om hur ett normalt uppbyggt liv bör levas. Stämplingsteorin handlar bland annat om vad som händer med människor som inte följer samhällets lagar, normer och regler, det vill säga uppvisar ett normbrytande beteende. Omgivningen stämplar eller stigmatiserar det normbrytande beteendet som felaktigt, märkligt eller farligt, på grund av att de inte lever upp till omgivningens förväntningar för vad som anses vara ett korrekt beteende (Engdahl, 2011). Individens självuppfattning har en stor betydelse för hur individens framtida beteende utvecklas. Samhällsinsgripande åtgärder kan således skapa motsatt effekt hos individen till skillnad mot åtgärdernas syfte, det kan istället bevara och förvärra det normbrytande beteendet och till och med bidra till en utvecklad kriminell identitet. Den processen sker genom att samhällets reaktioner mot avvikelser blir stigmatiserande för individen. Stämplingsteorin bygger på sociologiska antaganden om människa och samhälle, där samhället ger människor möjlighet att välja roller. Men valet är ändå inte helt fritt, eftersom att en stämpling kan innebära en nyanserad förminskning av individens egenskaper som begränsar och stänger handlingsvägar (Engdahl & Lindgren, 2017). Stämplingen skapas genom stämplingsprocesser som grundar sig i en konsekvens där samhället genom interaktionsprocesser konstruerar en skillnad mellan avvikare och icke-avvikare (Giddens & Sutton, 2014). Stämplingen och stigmatiseringen är en process som inleds med en primär avvikelse som innebär att ett beteende uppfattas som störande och problematiskt av omgivningen. Avvikaren är således en person som stämplas, de avvikande handlingarna är sådant som omgivningen stämplar som avvikande och som samhällets insatser kan välja att reagera på. För den enskilde kan detta medföra en sekundär avvikelse, som handlar om att individen intar en identitet som kriminell och förändrar sin självbild och självuppfattning, som skapats i interaktion och med påverkan från omgivningens reaktioner. Det kan leda till att det avvikande beteendet blir inrotat och framkallar samhällsreaktioner, som individen fortsättningsvis identifierar sig med och förenar med sin egen självbild. Detta kan i förlängningen leda till ytterligare eller grövre kriminalitet (Engdahl & Lindgren, 2017).

6. Resultat

Utifrån genomförda intervjuer har vi kommit fram till två huvudteman som i sin tur är uppdelade i flera subteman. Vi inleder med ett tema som behandlar de olika synsätten och går sedan över till ett tema om erfarenheter av att samverka kring barn och ungdomar i riskzon. Vi har fått fram ett rikligt material från intervjuerna, men för resultatavsnittet har vi aktivt valt ut det som är mest relevant och som vi anser besvarar forskningsfrågorna.

Alla respondenter som deltagit i studien är aktörer inom SSPF:s arbetsgrupp och representerar sin samhällsfunktion. Dessa arbetar som; områdespolis, samordnare för SSPF, ungdomssamordnare för ungdomsteam, teamledare på fritidsgård, socialsekreterare på barn- och familjeenheten, behandlare på MiniMaria samt två biträdande rektorer för årskurs 7-9 från olika skolor.

6.1 Barn som lever farligt och farliga barn

6.1.1 Respondenternas resonemang kring synsätten

Utifrån genomförda intervjuer framkommer båda synsätten om barn och ungdomar i riskzon och hur samhället ska hantera dessa. Det beskrivs av respondenterna att barn och ungdomar är skyddsvärda på olika sätt. Tidigare i studien har vi presenterat de parallella synsätten uppdelade, var för sig. Vi har aktivt valt att presentera synsätten i resultatet sammanslaget med anledning av att svaren i intervjuerna framkom på det sättet. Att manipulera resultatet och dela upp synsätten hade därför blivit onaturligt och därmed inte speglat det faktiska resultatet som framkom om respondenternas olika syn på barn och ungdomar i riskzon.

En av de biträdande rektorerna uttrycker att alla barn ska skyddas, även de som begår brott, "dom är ju vår framtid". Hen uttrycker att det behövs ett engagemang och personliga värden, att man brinner för ungdomar. Den biträdande rektorn beskriver att skyddar vi de inte nu så får välfärdssystemet en större belastning senare, både utifrån individuella och ekonomiska skäl. Men, en omgivning behöver även skyddas enligt den biträdande rektorn. Hen beskriver vidare att det måste finnas en balans mellan straff och sociala åtgärder som stärker individens skyddsfaktorer, det ena eller det andra är inte lyckat i SSPF:s ålderskategori. Den biträdande rektorn nämner att det behöver finnas konsekvenser "svart på vitt vad ens handlande leder till". Hen ger exempel på att låta den som begått ett brott att träffa den som blivit utsatt och på så vis få en djupare förståelse för hur det påverkat dennes liv och att detta ska verka avskräckande.

Områdespolisen uttrycker att SSPF identifierar barn och ungdomar i en riskfylld miljö och att dessa behöver skyddas genom att lyftas bort från den miljön för att de inte ska hamna i ett kriminellt beteende. Områdespolisen uttrycker även att detta skydd gäller för att ingen annan ska behöva bli utsatt för brott. Det framkommer i intervjun med områdespolisen att man inte kan bete sig hur som helst bara för att man är under 15 år och därmed inte straffmyndig. Hen förklarar att det behöver finnas ramar och ett samarbete med vårdnadshavare där de gemensamt behöver komma överens om

konsekvenser för dessa barn och ungdomar och nämner utgångsförbud, telefonförbud samt förbud att umgås med andra individer i riskzon.

Samordnaren förklarar att alla barn är värda att skyddas, "dom är ju barn". Men samtidigt förklarar hen att skolan ska vara en trygg plats för alla barn och ungdomar. Samordnaren utvecklar vidare att det finns en gräns för hur mycket den som stökar i skolan kan göra det, i vissa fall kan det innebära att ett barn eller ungdom behöver tas bort från den miljön som den har skapat otrygghet i. Samordnaren förklarar att SSPF inte ska arbeta med att skydda omgivningen från barn och ungdomar i riskzon. Hen utvecklar snarare ett önskemål om att öka vuxennärvaron i de miljöer där barn och ungdomar i riskzon befinner sig för att det ska bli svårare för dessa att begå normbrytande handlingar. Samordnaren uttrycker att det både behövs straffrättsliga påföljder men även olika former av konsekvenser som gör det "kännbart för ungdomen", att inse att det är jobbigt att begå brott och att det inte kommer några bra konsekvenser utav det. Det "påverkar den här ungdomens liv" att inte få betyg, att få prickar i polisregistret, bli avstängd från fritidsgården, att bli utesluten ur sitt lag samt att bli stämplad vilket leder till att det blir påtagligt att man förlorar något. Trots att samordnaren ser ett behov av konsekvenser så behövs en samverkan för att öka skyddet, genom exempelvis att tillföra stödjande insatser för barn och ungdomar och deras familjer.

Ungdomssamordnaren berättar att; "Jag tänker att alla människor är skyddsvärda, sen är barn och ungdomar just barn och ungdomar, med ett annorlunda intellekt och konsekvenstänk. Så därför är det klart att vi behöver tänka annorlunda". Ungdomssamordnaren förklarar att hen inte är "för hårdare straff" men "kanske ett annat vårdssystem". Ungdomssamordnaren beskriver att det enligt hen behövs något annat som motiverar barn och ungdomar till att göra andra val i livet och att det ska finnas andra alternativ. När en ungdom blir dömd till en påföljd med dess konsekvenser och har avverkat domen så berättar ungdomssamordnaren att hen anser att samhället inte erbjuder tillräcklig uppföljning, varpå det enda ungdomen kan gå tillbaka till blir sin destruktiva umgängeskrets som i tidiga tonår är starkt präglad av att fungera som en "familj". "Man har hittat sin roll, hellre ha någon roll än att inte vara någon". Hen menar att barn och ungdomar med ett normbrytande beteende tidigt har stämplat ut sig från positiva sammanhang, "där ungdomar sköter sig".

Teamledaren berättar att alla barn och ungdomar är värda att skydda. För barn och ungdomar som begår brottsliga handlingar är det "värt nästan vad som helst, att lyckas vända en karriär uppåt igen". Ur ett långsiktigt perspektiv beskriver teamledaren att det är sociala insatser som ska leda till att dessa barn och ungdomar kommer på rätt spår och blir lyfta ur det kriminella beteendet till något annat. Samhället kan enligt teamledaren "lägga ner hur mycket resurser som helst egentligen, det kommer ändå vara en vinst om vi lyckas". Teamledaren beskriver vidare att ett barn och ungdomar med normbrytande beteende kan bli stigmatiserade;

För att många ungdomar blir ju också definierade som strulputtar, strulpellar, idioter, bråkstakar och annat, och så blir de definierade (...). Där får man också klart för sig vad man är för någon, vad man förväntas vara och vad man förväntas göra (Teamledare på fritidsgård).

Samtidigt förklarar teamledaren att “det kan låta cyniskt men vi behöver skydda en omgivning från kriminalitet och droger”. För fritidsgården är det här livsviktigt, “det handlar om hela fritidsgårdens existens”, eftersom fritidsgården ska vara en plats utan kriminalitet, droger och kränkningar. Därför behövs det att man, enligt teamledaren, har tydliga ramar och regler för vad som inte är tillåtet på fritidsgården i syfte att skydda de andra barn och ungdomar som befinner sig där.

Socialsekreteraren uppger att “barn är värda att skyddas och det tänker jag gäller alla barn (...) det går i linje med det synsätt jag har att ingen riktigt föds ond eller föds till att bli en brottsling”. På frågan om vi behöver skydda en omgivning från barn och ungdomar som begår brott svarar socialsekreteraren; “SSPF skyddar och försöker skapa trygghet i samhället, både för att trygga (...) andra, alltså andra ungdomar som stöter på dom ungdomar som är i riskzonen men också för ungdomarna i sig som är i riskzonen”. Socialsekreteraren uttrycker att hen tror att det finns och alltid kommer finnas olika synsätt kring barn och ungdomar som begår brott “jag tror att vi alla kan erkänna att man i vissa fall har tänkt så här att det lättaste och det bästa här skulle va om den här ungdomen faktiskt flyttades från den här miljön och vi skyddar dom andra”. Vidare beskriver socialsekreteraren att om professionella aktörer ser på och pratar om barn och ungdomar som begår brott som onda och att vi behöver skydda omgivningen från dem, så stigmatiserar det ungdomarna väldigt mycket. “Jag tänker att det späder på den här bilden av att man identifierar sig som, som den man blir utsedd att vara”. Socialsekreteraren uttrycker vidare att det är ett synsätt som hen anser symboliserar en typ av nödlösning, att det blir ett problem om man inte kan se något annat än det som ett alternativ till lösning. “Men jag tror att det kan va svårare om man har det som nån typ av huvudvärdering, att vi ska skydda samhället”, istället för att se till barn och ungdomars behov av hjälp och stöd.

Behandlaren uttrycker att det finns olika sätt att se på barnperspektivet och förklarar vidare att detta inte heller har upplevts som ett problem på SSPF-möten. Behandlaren uttrycker ändå med ett exempel att det är ett dilemma som kan uppkomma när man hanterar problematiken att å ena sidan skydda barn i ett klassrum och å andra sidan skydda barn som begår brott. Utifrån behandlarens yrkesroll “spelar det inte så stor roll om man kommer till oss som påföljd eller inte (...) vi erbjuder samma vård i alla fall”. Behandlaren berättar att deras vård kan vara en form av konsekvens för ungdomar som brukat narkotika; “det kan man tycka är tokigt när det är öppenvård. Vi jobbar med vård och vi blir en konsekvens”.

Den andra biträdande rektorn uttrycker på frågan om vi behöver skyddas från barn och ungdomar som begår brott att;

Absolut. Och då tänker jag, ja definitivt. Både dom som är utsatta och dom som utsätter. Även om det är lätt att tänka och ibland önska dom som utsätter långt bort till, jag vet inte var, så är det ju fortfarande så att det är ju nånstans i slutänden dom som hjärtat blöder litegrann för också, för det är väldigt få människor som vill vara elaka (Biträdande rektor).

Den biträdande rektorn anser att det är viktigt att barn och ungdomar som begår brott ska få konsekvenser för sina handlingar för att förstå att det de gör är fel och att det behöver skolan vara tydlig med. Den biträdande rektorn ger exempel på sådana konsekvenser, och beskriver att en ungdom som haft ett normbrytande beteende kan behöva bli "tagen i örat", men nästa dag står skolan och välkomnar eleven tillbaka igen. Den biträdande rektorn beskriver att skolan i sig är en skyddsfaktor och därför behöver "bädda lite för, skälla och bädda för att dom ungdomar som hamnar fel ska bryta det beteendet". Vidare utvecklar den biträdande rektorn att dessa barn och ungdomar inte har en egen förmåga att vända eller bryta ett normbrytande beteende och därför behöver hjälp och stöd för att ta sig ur det som blivit fel.

6.1.2 Samordnarens betydelse för synsätten

I samverkan är samordnarens roll central och har en betydelse för hur arbetet organiseras. I intervjun med samordnaren framkommer det att hen arbetar aktivt med att prata om barn och ungdomar på ett konstruktivt sätt i SSPF:s arbetsgrupp. Samordnaren förklarar vidare att de aktörer som är med i arbetsgruppen har kompetens och förståelse för vad det innebär. Med konstruktivt sätt förklarar samordnaren:

Att skapa en bild av vad som, men vad är SSPF och vad syftar det till att göra (...), att faktiskt, att hjälpa individer, att stärka skydd. I det, om man har med sig det tankesättet hela tiden, så är det en sak, som gör att man tänker att den här ungdomen är, barnet är skyddsvärd till exempel. Och att man, att man jobbar med värme på ett annat sätt (Samordnaren).

Samordnaren beskriver en erfarenhet av att sätten att prata om barn och ungdomar i riskzon skiljer sig åt mellan SSPF och andra lokala nätverk i samma kommun. Samordnaren nämner centrumägare och ordningsvakter där jargongen upplevs helt annorlunda. "Och då är det mycket mer, mindre varm mot ungdomarna. Men den jargongen får inte, den ska inte ha någon plats i SSPF. Vi kan inte, vi kan inte jobba på det sättet". Samordnaren berättar vidare att det för hen är väldigt viktigt att i SSPF ska aktörerna arbeta *för* de här ungdomarna, "det spelar ingen roll vad dom har gjort". På frågan om hur samordnaren upplever sin egen betydelse för synsätten får vi till svar att hen är medveten om sin position som sammankallande och ansvarig för innehållet för SSPF:s möten. Därigenom uttrycker samordnaren en medvetenhet om att hen besitter makt över vilka som bjuds in till dessa möten.

6.2 Erfarenheter av samverkan

6.2.1 Samordnarens roll i SSPF

I samverkan är det betydelsefullt att ha en samordnare som är engagerad och driven för det arbete som ska utföras. Samordnaren för SSPF i den studerade kommunen är anställd av kommunen och befinner sig inom socialtjänsten. Samordnarens roll beskrivs av biträdande rektorn, ungdomssamordnaren, teamledaren, socialsekreteraren samt behandlaren som avgörande för att samverkan ska fungera så bra som de upplever att den gör. Ungdomssamordnaren och behandlaren uttrycker att samordnaren är

drivande och att rollen är “superviktig för att få den här SSPF att fungera”. Av den biträdande rektorn framkommer det att samverkan kan vara spretigt med många aktörer inblandade och beskriver att samordnaren är “våldigt bra på att komma tillbaka till, alltså hålla fokus och hålla kärnan, alltså hålla fokus på kärnvärdena”. Socialsekreteraren uttrycker att samordnarens roll har en avlastande funktion i hans arbete just eftersom samordnaren har specialistkompetens om barn och ungdomar i riskzon för att begå brott. “Det är som att man får en extra socialsekreterare vid sin sida som hjälper mig lite mer ute på fältet”. Teamledaren beskriver att det är oerhört viktigt att ha rätt person som samordnare. “Vi hade en annan projektledare innan, de blev snack men inte så mycket verkstad” och säger senare att “har man fel samordnare så kan det bli fel”. Teamledaren uttrycker att samordnarens roll är den enskilt viktigaste punkten för att SSPF ska fungera.

Ja skulle (...) försvinna då skulle tror jag, ja de skulle vara svårt för SSPF att jobba vidare. Självklart skulle det spela roll vem som kom in istället för (...). Men (...) roll behövs ju. Men jag tror inte att det går att plocka in vem som helst heller. Utan det är oerhört viktigt att ha rätt person där (Teamledare på fritidsgård).

Samordnaren själv beskriver att det finns utmaningar i rollen som samordnare och att dessa främst handlar om att få aktörerna i arbetsgruppen att få en känsla av att de kan bidra med sin expertis och ha tålamod för att arbetet ska hålla på lång sikt.

6.2.2 Samverka tillsammans - ingen annans ansvar

Samtliga respondenter uttrycker att de har en positiv erfarenhet av att samverka inom SSPF, att stötta och hjälpa barn och ungdomar i riskzon är ett gemensamt ansvar och måste utföras tillsammans av arbetsgruppen.

Den ena biträdande rektorn uppger att det inte finns någon enskild profession som kan hjälpa och stötta individen ensam, att “ju fler vuxna, starka förebilder” som jobbar tillsammans kring barn och ungdomar i riskzon desto bättre. Hen beskriver vidare att det är en trygghet att ha olika aktörers perspektiv och glasögon för att få alternativa lösningar som den biträdande rektorn uppger att hen inte hade kunnat komma fram till på egen hand. Den biträdande rektorn uttrycker även att “föräldrarna är egentligen viktigast”, hen beskriver vidare att föräldrarna har den största rollen för barn och ungdomars omsorg. “Föräldrarna är egentligen ett till F i den här, det borde vara SSPFF, för dom är ju såklart superviktiga”.

Områdespolisen uttrycker en erfarenhet av att många behöver hjälpas åt och arbeta tillsammans för att nå framgång och inte arbeta i parallella spår i samverkan. Hen beskriver att aktörernas oro för barn och ungdomar i riskzon kan uttryckas på olika sätt utifrån i vilket sammanhang eller miljö som de möter dessa i. SSPF beskrivs av områdespolisen som ett sätt att samla ihop aktörernas bilder för att skapa en gemensam bild i arbetsgruppen, för att på så sätt kunna fånga upp barn och ungdomar i riskzon mycket tidigare.

Jag tycker att vi brukar vara ganska samstämmiga med vad vi ska göra. Jag tycker inte att det är någon som drar åt något håll. Och det är nog för att vi alla är så överens om att det ska gå bra för den här individen och att vi ska göra så mycket som möjligt (Områdespolis).

Områdespolisen uppger att om aktörer lyfter problem som alla är delaktiga i så leder det arbetet fram till svar på hur samarbetet kan ske på bästa sätt. "Att få de här personerna att inte vara i den här riskzonen längre. Det är det som är det själva huvudmålet". Områdespolisen förklarar att när SSPF har varit mest oroliga är för de barn och ungdomar i riskzon där de inte fått med vårdnadshavarna på tåget. "Det är ändå någonstans vårdnadshavarna som måste sätta gränsen". Hen beskriver att "vårdnadshavarna är A och O" när det gäller barn och ungdomar i riskzon, får man med vårdnadshavare i samverkan finns det hopp om en positiv utveckling.

Samordnaren uttrycker att samverkan är något hen starkt tror på och att det i sig innebär att "alla måste göra någonting samtidigt" och att det måste göras tillsammans. Samordnaren förklarar vidare att aktörerna inom SSPF utgör olika skyddsfaktorer för barn och ungdomar i riskzon, "för poängen är att ta vid, där den andra inte längre kan". Samordnaren resonerar kring att man i samverkan behöver ha olika synsätt;

Som sagt ska vi inte vara för homogena, för då blir man blind. Men jag tänker att samverkan går ju ut på att, för att få till en välfungerande samverkan så behöver man ju jobba ihop en bild av vilka är det vi finns till för, varför, vad är vårt syfte med samverkan, vad är allas respektive roller i samverkan (Samordnaren).

Samordnaren uttrycker även att vårdnadshavares ansvar är viktigt för att ge barn och ungdomar rätt förutsättningar att sluta begå brott, att arbeta med föräldrastärkande insatser.

Ungdomssamordnaren uttrycker att samverkan fungerar bra och att det är viktigt och att det blir lättare att arbeta om man får information och kan se helheter runt en individ. Detta eftersom olika aktörer träffar individen i olika miljöer. Ungdomssamordnaren uttrycker dock att hen saknar någonting som tar vid när SSPF som insats tar slut. "Vad händer sen?".

Teamledaren uttrycker erfarenheter av att samverka inom SSPF, att det har bidragit till att ha "lossat upp en hel del knutar" där aktörerna arbetar tillsammans, träffas regelbundet och har formulerat ett gemensamt syfte. Detta leder till att SSPF "snabbt kan ringa in ungdomar som det finns oro kring på ett sätt som vi inte har kunnat göra förut", teamledaren förklarar vidare att "förut har många ungdomar levt som skönt anonyma". Teamledaren har tidigare arbetat inom SSPF i andra kommuner "och det här är första och enda gången som jag upplever att det fungerar och att det går framåt. Så jag är väldigt glad för att det finns". I vissa fall, utvecklar teamledaren, har aktörerna inom SSPF olika bilder av oro kring barn och ungdomar i riskzon. Aktörerna i arbetsgruppen möter och ser olika saker hos dem, barn och ungdomar agerar på olika sätt i olika situationer. Teamledaren berättar vidare att SSPF bidrar till att aktörerna snabbt kan dela information och lägga ett gemensamt pussel över dessa barn och ungdomar i riskzon för att kunna samverka kring dem bättre och då kunna se hela bilden. Teamledaren uttrycker även att vårdnadshavare är en viktig pusselbit i samverkansprocessen

kring barn och ungdomar i riskzon. Hen beskriver att det krävs en allians med vårdnadshavarna för att skapa möjlighet till snabba kontaktvägar. Det blir tydligt för barn och ungdomar att när de begår normbrytande handlingar så finns det många vuxna som kan agera på det.

Socialsekreteraren berättar om sina erfarenheter av samverkan;

Jag tror verkligen att det handlar om, om att samverka. Jag tror inte att nån kan göra ensam. Jag tror inte polisen kan göra själv, jag tror inte socialtjänsten kan göra själv, jag tror inte föräldrar kan göra själv heller (Socialsekreterare).

Socialsekreteraren nämner att arbetet med barn och ungdomar och kriminalitet inte är något som "går att lösa lite halvdant" och förklarar vidare att "det krävs verkligen en tigt kommunikation, tigt samarbete, tydliga riktlinjer och tydliga konsekvenser för dom som är i riskzonen eller riskerar att hamna där". Socialsekreteraren uttrycker att hen "tror att det har väldigt stor betydelse för ungdomar men det behöver verkligen läggas energi och kraft på det för att det ska bli verksamt". Samverkan bidrar till, enligt socialsekreteraren, att hen får möjlighet till återkoppling i ärenden som socialsekreteraren är inkopplad i. Samverkan bidrar även till en tydlighet där aktörer intar och bidrar med sina olika rollers funktioner, vilket enligt socialsekreteraren blir mer balanserat.

Behandlaren beskriver att "jag tror att det är omöjligt att jobba med socialt arbete utan samverkan (...) såklart att vi behöver samverka". Behandlaren erfarenheter av samverkan är att det underlättar för att barn och ungdomar i riskzon inte ska behöva ha flera insatser igång samtidigt hos flera olika aktörer. "Jag tänker väldigt mycket att det är många vuxna som jobbar med de här ungdomarna, så vi behöver samverka för att vi inte ska göra samma sak. Det kan upplevas som ett övergrepp för vissa ungdomar att vi gör samma sak". "Man lägger ett pussel, det är så vi gör". Behandlaren berättar vidare att professionella aktörer genom samverkan tillsammans kan prioritera så att barn och ungdomar får rätt insats vid rätt tidpunkt, att göra en sak i taget. Behandlaren beskriver att det krävs "många som på riktigt bryr sig och vill hjälpa och förändra ungdomens liv, att faktiskt göra skillnad". Behandlaren förklarar vidare att detta är inget som en profession kan åstadkomma ensam, och menar att "man måste få helhetsperspektivet, då gäller det att jobba tillsammans". Hen tillägger att föräldrarna har en viktig roll i att samverkan kring barnet och ungdomen.

Den andra biträdande rektorn beskriver sina erfarenheter av samverkan utifrån sin yrkesroll att "jag är en länk till att dom ska kunna gå vidare med sina processer". Den biträdande rektorn uttrycker vidare att aktörerna i SSPF kompletterar varandra och att den kombinationen av aktörer är viktig. När den biträdande rektorn har lyft en elev i SSPF så har det getts gehör för det och det har tagits på allvar och att det har gett positiva effekter. Samverkan i SSPF upplevs av hen ge en möjlighet till en mer gemensam strategi i hur man jobbar kring en ungdom och att det på så sätt blir en samlad insats istället för flera separata.

7. Analys

För att kunna analysera resultatet för den här studien används det socialkonstruktivistiska perspektivet för att inta ett kritiskt förhållningssätt till det som kan te sig som självklart. Vidare används perspektivet för att få grepp om de olika sätten att se på, prata om och definiera barn och ungdomar i riskzon, *barn som lever farligt* och *farliga barn*. Vi kommer även att använda stämplingsteorin med fokus på omgivningens reaktioner på barn och ungdomars normbrytande beteende. För att förstå resultatet kommer vi även dra kopplingar till bakgrund och tidigare forskning.

7.1 Att skydda barn och ungdomar som begår brott eller att skydda en omgivning

7.1.1 Att skydda barn som lever farligt

Samtliga respondenter har uttryckt att alla barn och ungdomar är värda att skydda, även de barn och ungdomar som begår brott eller är i riskzon för att begå brott. Socialsekreteraren uttryckte att “barn är värda att skyddas och det tänker jag gäller alla barn (...) det går i linje med det synsätt jag har att ingen riktigt föds ond eller föds till att bli en brottsling”. En av de biträdande rektorerna uttryckte även hen att “det är i slutänden dom som hjärtat blöder litegrann för också, för det är väldigt få människor som vill vara elaka”. Två respondenter har uttryckt att om vi inte skyddar dessa barn och ungdomar nu, så får välfärdssystemet en större belastning senare, eftersom samhällets kostnader för när en individ hamnar snett är höga. Flera respondenter har uttryckt att barn och ungdomar har mindre förmåga att förstå vad deras handlande leder till för konsekvenser. Eftersom “barn och ungdomar är just barn och ungdomar” så förklarar en respondent att man behöver tänka annorlunda. Det behöver ses till barn och ungdomars behov för att kunna skydda och stötta målgruppen för att komma ifrån ett sådant beteende. De beskriver att skyddsfaktorerna hos barn och ungdomar behöver förstärkas genom sociala insatser och att detta går hand i hand med de föräldrastödjande insatser som SSPF erbjuder. Respondenterna förklarar att de behöver samarbeta tillsammans med vårdnadshavare och ge dem ett stöd i sitt föräldraskap att kunna sätta upp tydliga ramar och regler för sina barn och ungdomar. Respondenterna har gett förslag på hur samhällets alla aktörer behöver öka vuxnas närvaro i miljöer där barn och ungdomar i riskzon befinner sig samt att öka vuxenvärldens gemensamma ansvar.

Vi kan utifrån respondenternas resonemang urskilja att detta handlar om synsättet *barn som lever farligt*. I hög grad anser vi att respondenterna resonerar kring att barn och ungdomar är skyddsvärda, trots att de begått brott eller är i riskzon för att begå brott. Precis som Vainik (2017) och Tärnfalk (2007) beskriver detta synsätt så har respondenterna uttryckt att barn och ungdomar i riskzon betraktas som utsatta offer för omständigheter som de själva inte råar över. De har ännu inte utvecklat full kapacitet att hantera sina känslor och impulser och anses därmed brista i mognad, vilket gör dessa barn och ungdomar till skyddsvärda objekt.

7.1.2 Att skydda en omgivning från farliga barn

Respondenterna har å andra sidan även uttryckt att en omgivning behöver skyddas från dessa farliga barn, detta för att skapa trygghet i samhället för de som stöter på dessa barn och ungdomar. Det finns enligt respondenterna gränser för hur man kan bete sig, även fast man ännu inte är straffmyndig. Barn och ungdomar med ett normbrytande beteende behöver ibland plockas bort från de miljöer som de befinner sig i för att på så sätt skydda en omgivning, andra barn och ungdomar för att bli utsatta för brott. Respondenterna har gett exempel på skolmiljöer, fritidsgårdar samt ute på stan eftersom dessa miljöer ska vara trygga platser för alla barn och ungdomar, även för de som inte begår brott. En respondent förklarar att “det kan låta cyniskt men vi behöver skydda en omgivning från kriminalitet och droger”. För fritidsgården är detta livsviktigt, “det handlar om hela fritidsgårdens existens”, eftersom fritidsgården ska vara en plats utan kriminalitet, droger och kränkningar.

Vi kan utifrån respondenternas resonemang urskilja att detta handlar om synsättet *farliga barn*. Vi anser att respondenterna resonerar kring att en omgivning behöver skyddas från barn och ungdomar i riskzon, farliga barn, där omgivningen enligt respondenterna består av andra barn och ungdomar som inte begår normbrytande handlingar. Detta menar vi står i relation till det som Vainik (2017) och Tärnfalk (2007) primärt beskriver om synsättet farliga barn, att en omgivning behöver skyddas från barn och ungdomar som begår brott.

7.1.3 Konsekvenser och påföljder

Alla respondenter har som vi tolkat det uttryckt att det för barn och ungdomar behöver finnas tydliga ramar, regler och gränser för vad som är otillåtet i samhället. Flera respondenter har beskrivit att även fast barn och ungdomar inte är straffmyndiga när de är under 15 år behöver det finnas konsekvenser vid normbrytande handlingar, barn och ungdomar kan inte bete sig hur som helst. Respondenterna uppger att det behöver bli kännbart för dessa barn och ungdomar, att deras handlande är oacceptabelt. Konsekvenser som nämnts för dessa barn och ungdomar handlar om att inte få umgås med sina vänner, telefonförbud, att inte kunna ta sin plats i laget, bli portad från fritidsgården eller behöva byta skola. Dessa konsekvenser syftar till att barn och ungdomar ska inse att de är jobbigt att begå brott. Enligt flera respondenter kan detta bidra till att barnet och ungdomen blir stämplad, där det blir påtagligt att de förlorar något och där det blir uppenbart att de stämplat ut sig från sina positiva sammanhang. En respondent nämnde att dessa barn och ungdomar blir definierade som avvikare, de får klart för sig vad man är, vad man förväntas vara och vad man förväntas göra. En annan respondent nämnde även medling som påföljd, som används som en behandlingsåtgärd för barn och ungdomar från 12 år (*Lag om medling med anledning av brott*, 2002:445). Ett liknande exempel som nämnts är ungdomskontrakt, där påföljd döms ut i behandlande syfte (LUL, 11 §). Flera respondenter uttrycker att det måste finnas en balans mellan straffrättsliga och sociala åtgärder som stärker individens skyddsfaktorer, det ena eller det andra är inte lyckat i SSPF:s ålderskategori.

Vi har tolkat respondenternas resonemang kring konsekvenser och påföljder för barn och ungdomar i riskzon, som att de representerar den kompromiss som finns i påföljdssystemet för unga lagöverträdare mellan socialrätt och straffrätt. Innan 15 år fyllda vilar ansvaret för åtgärder helt på socialtjänsten och därefter delas ansvaret för dessa åtgärder med polis och rättsväsende. Att det då döms ut en påföljd i straffrättslig mening (Clevesköld, Thunved & Thunved, 2015). Vi kan se att det förekommer resonemang om både konsekvenser och påföljder vid barn och ungdomars normbrytande beteende, där konsekvenser ofta beskrivits utifrån sociala åtgärder och påföljder handlat om straffrättsliga åtgärder.

7.1.4 Spänningsfält

Studiens resultat om de parallella synsätten samt om konsekvenser och påföljder går att analysera med hjälp av ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

I första hand gällande synsätten så menar vi att sättet att se på och prata om barn och ungdomars brottslighet går att förstå med hjälp av hur språket har konstruerats. Sahlin (2013) beskriver att en ny definition etableras när aktörer samspelar och samverkar genom ett språk som i grunden är socialt konstruerat. Detta påverkar respondenternas uppfattning om ungdomsbrottslighet som socialt fenomen och deras kunskap om målgruppen. Deras uppfattning påverkas även av den samhällskontext och det sammanhang de befinner sig i (Wenneberg, 2001). Som vi tidigare i studien redovisat för så existerar det två parallella synsätt i samhället kring barn och ungdomars brott, vilka vi har tolkat det som även finns representerade i SSPF:s arbetsgrupp. Det blir tydligt av respondenternas uppfattning att det inte enbart går att se på barn och ungdomars brott utifrån ett synsätt, eftersom vi har kunnat se att respondenterna har uttryckt att barn och ungdomar är skyddsvärda på olika sätt. Å ena sidan är respondenternas synsätt kring *barn som lever farligt* överensstämmande med det som Tärnfalk (2007) och Vainik (2017) beskriver är barn och ungdomar som brister i mognad, ansvarsförmåga och därmed har en mindre förmåga att se konsekvenser av sina handlingar. Att dessa barn och ungdomar med ett normbrytande beteende är skyddsvärda och att det är samhällets och vuxenvärldens ansvar att stötta och skydda barn och ungdomar som visar tecken på en ogynnsam utveckling. Å andra sidan kan vi se ur respondenternas resonemang kring synsättet *farliga barn*, precis som Tärnfalk (2007) och Vainik (2017) beskriver är barn och ungdomar som är kompetenta och självständiga, de anses ha egna resurser att handla samt en egen förmåga att göra självständiga val. Därav kan inte dessa barn och ungdomar ses som sina vårdnadshavares egendom och ska således ta konsekvenserna av sina handlingar.

Samtliga respondenter uppger att det behöver finnas konsekvenser både i form av sociala åtgärder och straffrättsliga påföljder. Sveriges lagar tas för givna av de flesta men är enligt socialkonstruktivismen en produkt av sociala konstruktioner, ett exempel på detta är påföljdssystemet för unga lagöverträdare som är en följd av sociala processer som skett över tid. Dessa påverkas som vi tidigare beskrivit av samhällskontexten (Wenneberg, 2001). Aktörerna inom SSPF befinner sig i en

samhällskontext där språket påverkas av denna och där deras roller har olika funktioner samt olika uppdrag, då de representerar socialtjänst, skola, polis och fritid (Ungdomar i riskzon, 2018). En utmaning i samverkan kan vara att ha skilda lagar och regelverk med olika etiska utgångspunkter där polis arbetar för att bevisa och utreda brott och socialtjänsten ska erbjuda hjälp och stöd (Danermark & Kullberg, 1999). Respondenternas resonemang kring detta i samverkan har visat att detta inte upplevs vara ett problem, utan att de snarare ser det som ett fördel. Däremot så representerar tankarna i påföljdssystemet både åtgärder av socialrättslig och straffrättslig karaktär, vilket vi kan se att respondenterna har uttryckt när de beskriver konsekvenser och påföljder vid ett normbrytande beteende hos barn och ungdomar (Clevesköld, Thunved & Thunved, 2015). Tankarna från påföljdssystemet för unga lagöverträdare menar vi är kopplade till de parallella synsätten; *barn som lever farligt och farliga barn*. Vi har tolkat att vissa konsekvenser, exempelvis medling och ungdomskontrakt som respondenter nämnt, att det blir en konsekvens som egentligen innefattar en behandlande och vårdande tanke. Det vill säga både socialrättsliga och straffrättsliga åtgärder på samma gång. Enligt respondenterna så blir det självklart att, baserat på att ålderskategorin för SSPF är barn och ungdomar till och med 16 år, om man är straffmyndig så ska man få en straffrättslig påföljd. Men i högre grad har respondenterna svarat att även om det dömts ut en påföljd så behövs uppföljning i form av mer stödande och stöttande åtgärder i syfte att säkerställa att skyddet stärks, för att förhindra att barn och ungdomar begår brott igen. Respondenterna har resonerat kring att är man under 15 år så ska barn och ungdomar få hjälp och stöd att ta sig ur sitt normbrytande beteende. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är det intressant att ingen av respondenterna har ifrågasatt påföljdssystemet. Vår tolkning av detta sammantaget är att den socialt konstruerade straffmyndighetsåldern har en stor betydelse för hur respondenterna i SSPF ser på och pratar om barn och ungdomar som begår brott. SSPF utgör ett brottsförebyggande arbete med främst barn och ungdomar under straffmyndighetsåldern och detta tänker vi kan ha påverkat deras synsätt om barn och ungdomar i riskzon. Respondenternas synsätt verkar ha påverkats av att definitionen av straffmyndighetsåldern enligt lag har internaliserats hos dem. Vi tolkar det utifrån hur respondenterna har resonerat att de har konstruerat en gemensam förståelse för målgruppen och den sociala problematiken.

Flera respondenter har nämnt, som vi tolkat det, att konsekvenser definierar ungdomar som avvikare vilket kan leda till stämpling. Själva stämplingen skapas utefter samhällsreaktioner som grundar sig i en konsekvens där samhället genom interaktionsprocesser konstruerar en skillnad mellan avvikare och icke-avvikare (Giddens & Sutton, 2014). Respondenterna har förklarat att synsättet farliga barn stigmatiserar barn och ungdomar med ett normbrytande beteende. Vår tolkning är som Engdahl och Lindgren (2017) beskriver det att samhällsingripande åtgärder kan skapa motsatt effekt hos individen till skillnad mot åtgärdernas syfte, det kan istället bevara och förvärpa det normbrytande beteendet och till och med bidra till en utvecklad kriminell identitet.

7.2 Erfarenheter av samverkan

7.2.1 Respondenternas resonemang kring samverkan utifrån synsätten

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv har vi förstått att begreppet ungdomsbrottslighet som socialt problem är socialt konstruerat (Sahlin, 2013). Som vi tidigare i studien redovisat för, utifrån Berger och Luckmanns teori om det sociala, så menar vi att SSPF är ett exempel på att människor i samhället har agerat, skapat mening och konstruerat samverkan med en ambition att lösa ungdomsbrottsligheten (Berger & Luckmann 1998, Wenneberg, 2001). Vi har kunnat urskilja ett mönster där alla respondenter har uttryckt att de behöver arbeta tillsammans för att åstadkomma skillnad för barn och ungdomar i riskzon. Ingen har uttryckt att någon aktör skulle utföra det arbetet bättre än någon annan, eftersom "poängen är att ta vid, där den andra inte längre kan". Genom att respondenterna beskrivit detta har vi tolkat det som att det finns en tillit till varandras funktioner, vilket stämmer överens med hur Horwath och Morrison (2007) beskriver nivån koalition i samverkan. Att aktörer samlas från olika håll samt agerar inom sitt ansvars- och kompetensområde. Respondenterna har beskrivit att SSPF används för att kunna samla ihop bilder av barnet eller ungdomens olika sammanhang och på så vis skapa gemensamma bilder om dessa. Respondenterna har förklarat att det genom den processen läggs ett pussel där de som aktörer med olika funktioner kan få ett helhetsperspektiv på vad de kan göra för dessa barn och ungdomar i riskzon (Brå, 2016a). Vi tolkar respondenternas resonemang ovan sammantaget som att SSPF har framförhandlat och gemensamt formulerat en social ordning utifrån sin organisatoriska kontext. I denna ordning kan vi urskilja att de har ett ömsesidigt beroende till varandras funktioner. Detta tillhör det som Bolin (2011) beskriver som common grounds.

Utifrån respondenternas resonemang har vi även kunnat urskilja att samverkan inom SSPF ska leda till att öka skyddsfaktorer för barn och ungdomar i riskzon och deras familjer. Det framkom bland annat att det krävs en ökad vuxennärvaro samt föräldrastödjande insatser. De flesta respondenterna har uttryckt att barn och ungdomars vårdnadshavare har en oerhört viktig roll i att tillsammans med SSPF skapa rätt förutsättningar för att sluta begå brott. En respondent har uttryckt att "föräldrarna är egentligen ett till F i den här, det borde vara SSPFF, för dom är ju såklart superviktiga". Vi ser den här idén som att konstruera in ytterligare en aktör i SSPF och på så vis få in föräldrarna i samverkan. Respondenterna har uttryckt att får man med sig vårdnadshavarna i samverkan finns det stort hopp om en positiv utveckling.

Sammantaget av ovan beskrivna resonemang av respondenterna har vi kunnat urskilja deras erfarenheter av samverkan. Utifrån resonemangen som förts så har vi tolkat det som att de barn och ungdomar som befinner sig i riskzon inte har ett eget ansvar för att åstadkomma en lösning på sin situation. Respondenterna anser att ansvaret istället ska ligga på vuxna som bryr sig, detta ska ske genom att fler vuxna befinner sig i riskfyllda miljöer och att på så sätt göra det svårare för dessa barn och ungdomar att begå normbrytande handlingar. Vi har kopplat dessa resonemang, till vilka stämmer överens med, synsättet *barn som lever farligt* (Tärnfalk, 2007; Vainik, 2017).

7.2.2 Samordnarens betydelse för synsätten

Samordnaren har uttryckt att det i samverkan behöver finnas olika synsätt och att det kan berika arbetet, men att det behöver finnas gemensamt formulerade mål och syften. Att ha formulerat detta anses vara en främjande faktor i samverkan (Danermark & Kullberg, 1999). Samordnaren uttryckte att hen arbetar aktivt med att prata om barn och ungdomar i riskzon på ett konstruktivt sätt, att skapa en gemensam bild av SSPF:s syfte som är att hjälpa barn och ungdomar i riskzon och att stärka skyddsfaktorer. Att arbeta för de här barnen och ungdomarna. Samordnaren beskrev att SSPF skiljer sig från andra nätverk i kommunen, där hen beskriver jargongen som "mindre varm mot ungdomarna". Samordnaren uttryckte även att den jargongen inte ska få ta plats inom SSPF. Hen uttryckte att arbetsgruppens aktörer har en förståelse och kompetens för detta, vi tolkar det som att samordnaren har en tillit till arbetsgruppen. Detta stämmer överens med det som Sahlin (2013) menar sker på arbetsplatser, att aktörer genom språket kommer fram till hur de ska definiera och hantera en viss målgrupp. Vi tolkar det därför som att samordnaren har en central och betydelsefull inverkan för arbetsgruppens synsätt om barn och ungdomar i riskzon. Flera respondenter har uttryckt att samordnarens roll är avgörande och den enskilt viktigaste punkten för att samverkan i SSPF ska fungera så pass väl som vi uppfattar av respondenterna att den gör. Respondenterna har uttryckt att samordnaren är engagerad, driven och håller fokus på kärnvärdena, vilket enligt Danermark & Kullberg (1999) anses vara ett vinnande koncept i samverkan. Å andra sidan tänker vi att detta även innebär en sårbarhet för SSPF om samordnaren skulle sluta sin tjänst, vilket skulle kunna ha en inverkan på synsätten i deras arbete. Danermark & Kullberg (1999) skriver att en dålig samordning anses vara en hämmande faktor till samverkan, vilket vi i den här studien inte har kunnat se, snarare tvärtom. Vi tolkar respondenternas samlade resonemang som att samordnaren kan ses som en förebild för hur de i SSPF ser på och pratar om barn och ungdomar i riskzon.

7.3 Synsättets utrymme i SSPF:s samverkansprocess

Utifrån rubrikerna; Att skydda barn och ungdomar som begår brott eller skydda en omgivning samt Erfarenheter av samverkan så är vår tolkning av samtliga respondenters resonemang att båda synsätten, *barn som lever farligt* och *farliga barn*, tar plats inom SSPF.

Vi tolkar respondenternas samlade resonemang gällande synsätten att de representerar de tankar som finns i påföljdssystemet för unga lagöverträdare. Respondenterna har uttryckt att det trots att ett brott har begåtts av ett barn eller ungdom, så behöver de hjälp att ta sig ur det beteendet med stödande insatser för att på så vis stärka skyddsfaktorerna. Vi tolkar det som, utifrån respondenternas resonemang, att det är en indikation på att det inte går att ge en konsekvens utan andra åtgärder, vilket är precis det som Vainik (2017) beskriver det, att barn och ungdomars brott är ett tecken på att de är i behov av hjälp och stöd. Således tolkar vi det som att gällande konsekvenser och påföljder så ges synsättet *barn som lever farligt* mer utrymme i samverkansprocessen. Detta tolkar vi även är kopplat till den ålderskategori som SSPF arbetar med, det vill säga en ålder upp till 16 år. Det är dessutom

socialtjänstens ansvar att den brottsförebyggande samverkan ska komma till stånd enligt SoL, 5 kap. 1 a §, och deras funktion tolkar vi är central för det arbete som bedrivs i SSPF där socialtjänsten har ett ansvar för dessa barn och ungdomar upp till 18 år, i sällsynta fall 21 år (Clevesköld, Thunved & Thunved, 2015). Vi har kunnat urskilja ett mönster att det är synsättet *barn som lever farligt* som ges störst utrymme i SSPF där tankar om att barn och ungdomar i riskzon är i behov av hjälp och stöd finns representerat i större utsträckning. I och med att socialtjänsten har detta ansvar kan vi tolka det som att det även är de som får ett större tolkningsföreträde i samverkansprocessen. Samtidigt finns tankar från synsättet *farliga barn* om att andra barn och ungdomar i en omgivning som inte begår brott ska skyddas. I och med detta tolkar vi det som att synsättet *farliga barn* framträtt hos samtliga respondenter, men att det i slutändan kan bli riskabelt för barn och ungdomar i riskzon om synsättet blir en huvudvärdering i SSPF.

Som vi tidigare nämnt har samordnaren en stor inverkan på arbetsgruppens sätt att se på och prata om barn och ungdomar i riskzon. Samordnarens synsätt blir således viktigt för hela samverkansprocessen. Vi kan förstå att arbetsgruppen har internaliserat ett gemensamt synsätt om *barn som lever farligt* som grundar sig i samordnarens sätt att arbeta konstruktivt med arbetsgruppen och påverkat deras uppfattning om målgruppen och SSPF:s brottsförebyggande samverkan (Berger & Luckmann, 1998; Sahlin, 2013; Wenneberg, 2001). Detta konstruktiva synsätt tolkar vi hänger samman med det som respondenterna uttryckt om att samordnaren håller fokus på kärnvärdena i arbetsgruppen. Horwath och Morrison (2007) förklarar utmaningar i samverkan där en av dessa handlar om värderingar. När aktörer med olika kulturella normer och värderingar går samman för att samverka kan det leda till att det uppstår spänningar och konflikter mellan hur aktörer ska prioritera eller hur mål ska uppnås. Horwath och Morrison (2007) beskriver att en högre nivå av samverkan handlar om att aktörer kan uppskatta och värdesätta varandras olikheter i form av dessa normer och värderingar där det kan skapas en gemensam allians av dessa och att det samtidigt ska gå att bibehålla separata kulturella värderingar. Vi har därmed förstått att samverkan är komplex. Samordnaren har uttryckt att olikheter berikar arbetet och att båda synsätten finns, men att samordnarens fokus på kärnvärdena bidrar till att arbetsgruppen kan skapa en gemensam allians. Därmed ges synsättet *barn som lever farligt* ett stort utrymme via samordnarens funktion i SSPF.

8. Avslutande kapitel

I det avslutande kapitlet kommer vi först att presentera studiens slutsatser. Vi kommer därefter föra en vetenskaplig diskussion där vi kopplar dessa slutsatser till vårt resultat, bakgrund och tidigare forskning om samverkan. Vi kommer vidare i huvudsak att diskutera slutsatsernas implikationer för socialt arbete, aktörer i SSPF, samverkansprojekt som SSPF samt barn och ungdomar i riskzon utifrån de parallella synsätten om *barn som lever farligt* och *farliga barn*. I ett avslutande avsnitt presenteras studiens kunskapsbidrag till fortsatt forskning.

8.1 Slutsatser

Båda synsätten om barn som lever farligt och farliga barn tar plats i SSPF. Respondenterna beskriver det som att alla barn och ungdomar är skyddsvärda på olika sätt. Erfarenheterna utifrån synsätten är att barn och ungdomar i riskzon som lever farligt behöver skyddas, men även en omgivning behöver skyddas från farliga barn. När samhället behöver träda in och ge konsekvenser och påföljder kan det enligt respondenterna leda till stämpling. Det är inte upp till barn och ungdomen själv att bryta beteendet utan respondenterna anser att det är hela samhällets ansvar och därav SSPF:s ansvar.

Samordnaren har en betydelsefull inverkan på arbetsgruppens synsätt genom att hålla fokus på *kärnvärden*. Samordnarens synsätt handlar om att SSPF ska arbeta *för* dessa barn och ungdomar i riskzon på ett *konstruktivt* sätt. Samordnarens roll beskrivs utifrån respondenternas erfarenheter av samverkan som avgörande och den enskilt viktigaste punkten för att samverkan i SSPF ska fungera så väl som respondenterna uppgett att den gör. Vi har även genom analysen tolkat detta som att samordnarens roll innebär en sårbarhet för SSPF.

Aktörernas erfarenheter av samverkan kring barn och ungdomar i riskzon är att de behöver; arbeta tillsammans, skapa gemensamma bilder, få ett helhetsperspektiv, öka skyddsfaktorer samt ge stöd till vårdnadshavare. Detta menar vi representerar synsättet *barn som lever farligt*.

Båda synsätten tar plats inom SSPF, vilket representerar de tankar som finns i påföljdssystemet för unga lagöverträdare där det existerar en kompromiss mellan socialrätt och straffrätt. Utifrån den ålderskategori som SSPF arbetar med så tenderar synsättet *barn som lever farligt* att *ges mer utrymme* i samverkansprocessen. Barn och ungdomar i riskzon anses skyddsvärda eftersom de representerar vår framtid och att de har ett annorlunda intellekt och ännu inte utvecklat tillräcklig förmåga att se konsekvenser av sina handlingar, att de bara är barn, och därmed behöver skydd och stöd för att ta sig ur det beteendet. Synsättet ges även mer utrymme i och med samordnarens konstruktiva synsätt som gett en inverkan på arbetsgruppens sätt att se och prata om barn och ungdomar i riskzon.

8.2 Diskussion

Studien har visat att de båda synsätten tar plats inom SSPF och att alla barn och ungdomar är skyddsvärda på olika sätt. Samhället behöver skydda både barn och ungdomar som *lever farligt* och

som uppvisar ett normbrytande beteende men även en omgivning från dessa *farliga barn*. Vi tänker att detta är en social problematik som innebär att det uppstår spänningsförhållanden som aktörer inom SSPF behöver hantera.

Genom att skydda *barn som lever farligt* tänker vi att det ur ett långsiktigt perspektiv ska leda till ett liv utan kriminalitet. Om det normbrytande beteendet inte lyckas att brytas så kan det få långtgående konsekvenser för samhället och för individen (Andershed, Andershed & Tuvblad, 2013; Brå, 2017:8). Aktörerna har uttryckt att en väsentlig del i det förebyggande arbetet med barn och ungdomar i riskzon är att arbeta med vårdnadshavare och stärka dem i sitt föräldraskap. Detta tänker vi får betydelse för familjerna på olika sätt. Å ena sidan kan föräldrastärkande insatser leda till stärkta familjerelationer, där vårdnadshavarna får verktyg till att sätta gränser för vad som är otillåtet. Å andra sidan kan det för vissa familjer innebära en stor belastning som vårdnadshavarna inte klarar av på egen hand, utan professionell hjälp och stöd. SSPF fyller en funktion som vi tänker får en betydelse för familjerna. Vi har tolkat respondenterna som att det är vårdnadshavarna som har det största rättsliga ansvaret över sina barn och ungdomar och att det därmed är de som kan bidra till en positiv utveckling.

Genom att flytta på barn och ungdomar i riskzon från ett sammanhang eller miljö där de skapat otrygghet så skyddas en omgivning från *farliga barn*. Syftet är att det ska bidra till ett tryggt samhälle och en trygg omgivning för andra barn och ungdomar. Vi har resonerat kring vad det skulle innebära för de farliga barn och ungdomar som blir exkluderade på det här sättet. Detta kan te sig som en enkel lösning på det sociala problemet. Men vi tänker att det är riskabelt för dessa farliga barn då de hamnar ännu längre ifrån välfärdssystemet och får svårare att komma ikapp jämnåriga i att till exempel skaffa sig en utbildning, ett arbete och ett socialt liv utanför ett kriminellt sammanhang (Andershed, Andershed & Tuvblad, 2013; Brå, 2017:8). Vi tänker att det får konsekvenser för barn och ungdomar i riskzon om samhällets aktörer enbart kan se på de som farliga, eftersom detta påverkar vilka åtgärder som vidtas.

Vi har sett att aktörerna inom SSPF befinner sig i ett spänningsfält där de behöver balansera de parallella synsätten i sitt arbetet med målgruppen och den sociala problematiken (Johansson, 2011). Om de å ena sidan enbart skulle använda synsättet om att skydda *barn som lever farligt* så skulle det innebära att andra barn och ungdomar eller en omgivning utsätts för risker eller fara. Å andra sidan om de enbart skulle använda synsättet om att skydda en omgivning från *farliga barn* så exkluderar vi de barn och ungdomar som uppvisar ett normbrytande beteende, som därav får sämre förutsättningar till en positiv utveckling.

Ett normbrytande beteende är ett uppförande som inte följer samhällets normer (Giddens & Sutton, 2014). SSPF utgör en förebyggande insats som ska fånga upp riskbeteenden, så som ett normbrytande beteende, tidigt innan samhället behöver gå in med mer omfattande åtgärder (Projektdirektiv. Samordnare för unga i riskzon, 2018). Individens självuppfattning har en stor betydelse för hur individens framtida beteende utvecklas (Engdahl & Lindgren, 2017). Oavsett vilket synsätt som

används har vi tolkat det som att stigmatisering och stämpling av barn och ungdomar i riskzon kan ske. Studiens resultat har visat att barn och ungdomar med ett normbrytande beteende kan bli stigmatiserade och stämplade, eftersom de blivit definierade som bråkstakar och är i behov av SSPF som insats. Att professionella aktörer uppmärksammar problematiken kan späda på den bilden och bidra till att barn och ungdomar då identifierar sig som den de blivit utsedd att vara. Vi har därmed tolkat att oavsett vilket av synsätten som används finns det en risk för att samhällsینگripande åtgärder och konsekvenser som SSPF således skulle kunna skapa motsatt effekt hos individen till skillnad mot åtgärdernas syfte. Detta kan å ena sidan bevara och förvärra det normbrytande beteendet hos barn och ungdomar som *lever farligt*, å andra sidan bidra till en utvecklad tyngre kriminell identitet hos *farliga barn* och ungdomar (Engdahl & Lindgren, 2017). Detta menar vi kan ske eftersom att SSPF uppmärksammar och lyfter barn och ungdomars i riskzon samt deras familjer. Vi tänker att SSPF:s aktörer behöver vara medvetna om denna eventuella stämplande processen i deras arbete med målgruppen baserat på de båda synsätten som de i studien visat sig använda. Vår upplevelse är att det finns en medvetenhet hos de respondenter som självmant nämnt och uppmärksammat stämplingsprocessen när vi har pratat med de om synsätten. Bemötandet av aktörerna i SSPF tänker vi kan få en betydelse för om barn och ungdomar i riskzon kan känna sig stigmatiserade och stämplade eller inte, vilket som vi förstått även är centralt inom stämplingsteorin. Att bli speglad genom den som bemöter.

Vi har förstått att en brottsförebyggande samverkan behöver en samordnare, en ledare, som står för ett övergripande ansvar att samordna samverkan (Brå 2016a; Danermark & Kullberg, 1999). SSPF i kommunen som vi valt att studera har en samordnare som har stor betydelse och inverkan på arbetsgruppens synsätt. Vi har tolkat det som att SSPF inom denna kommun har blivit ett lyckat brottsförebyggande samverkansprojekt. Detta eftersom att det finns en samordnare som ser på och pratar om barn och ungdomar i riskzon på ett konstruktivt sätt vilket spridit sig till aktörer inom arbetsgruppen. Samordnaren håller fokus på att aktörerna ska arbeta *för* dessa barn och ungdomar. Vi tänker att om samordnaren skulle sluta sin tjänst kanske inte SSPF skulle kunna leva vidare på samma sätt, detta har även respondenterna uttryckt. Av detta tänker vi att det innebär en stark sårbarhet för SSPF och får betydelse för de barn och ungdomar i riskzon samt deras familjer som de ska arbeta för. Det innebär även en sårbarhet om ett samverkansprojekt får en samordnare med andra värderingar och ett annat synsätt, som skulle påverka arbetsgruppens synsätt om barn och ungdomar i riskzon.

Så vad är samverkan? Longoria (2005) är kritisk mot begreppet samverkan och menar att om det inte uttrycks ett innehåll samt vad det ska åstadkomma och fylla för funktion så bidrar det till en symbolpolitik av begreppet. Detta är något som politiker kan uttrycka att aktörer ska utföra, men det blir symbolpolitik om det saknar innehåll. Det är i svensk lag reglerat att vi *ska* samverka kring barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa (Prop. 2002/03:53; FL, 8 §). För att kunna handlägga dessa ärenden i samverkan så arbetade regeringen fram en proposition med förslag i syfte att reglera hur en sådan samverkan ska ske på lokal nivå i övergripande frågor (Prop. 2014/15:25;

LUL, 39 §). I övrigt finns det ingen lag som reglerar *hur* det brottsförebyggande arbetet ska utföras på lokal nivå. Detta trots att det förebyggande arbetet i form av samverkan behöver prioriteras (Brå, 2018). Respondenternas erfarenheter av SSPF:s brottsförebyggande samverkan har vi tolkat som att de har skapat förutsättningar till att gemensamt kunna arbeta utifrån den lokala kontexten (Brå, 2016a; Projektdirektiv. Samordnare för unga i riskzon, 2018). Respondenterna har uttryckt att de arbetar tillsammans för att åstadkomma skillnad för alla barn och ungdomar, både barn och ungdomar i riskzon samt för ett tryggt samhälle och omgivning. Aktörerna i SSPF har olika utgångspunkter utifrån dess olika funktioner i lagrum, regelverk och riktlinjer (Danermark & Kullberg, 1999). Detta i sig tänker vi kan vara problematiskt i samverkan, men som vi har tolkat respondenternas resonemang så har de en tillit till varandras funktioner och att det inte har ansetts konkurrerande utan snarare kompletterande. Vi tänker att det får en betydelse för de som SSPF ska samverka för om de inte kan arbeta tillsammans mot gemensamt uppsatta mål och för ett framförhandlat syfte. Vi har resonerat kring Longorias (2005) kritiska förhållningssätt till samverkan som begrepp och vi tänker att SSPF har fyllt samverkansbegreppet med ett innehåll kring vad de ska åstadkomma och fylla för funktion för målgruppen.

Som vi tidigare nämnt så tar båda synsätten plats inom SSPF. Av respondenternas resonemang framkommer det att synsättet *barn som lever farligt* och är i behov av skydd och stöd är det synsätt som ges mest utrymme i SSPF. Vi tänker att detta bland annat beror på, som vi tidigare beskrivit, att samordnaren har ett konstruktivt synsätt som gett en inverkan på arbetsgruppen. Samt även att SSPF arbetar förebyggande, främst med barn och ungdomar i riskzon under 15 år. Eftersom SSPF:s målgrupp är primärt i åldrarna 13–16 år, så har vi med hjälp av ett socialkonstruktivistiskt perspektiv tolkat detta som att åldern är betydelsefull och därför har påverkat synsättens utrymme för samverkansprocessen i SSPF. Detta har väckt vårt intresse för att vidare diskutera åldersmarkörer som är socialt konstruerade efter en viss förutbestämd och given position, som inte behöver hänga samman med en individs psykiska mognad (Giddens & Sutton, 2014; Tärnfalk, 2007). Å ena sidan finns en socialt konstruerad straffmyndighetsålder i Sverige som är från 15 år (BrB, 1 kap. 6 §). Ålder blir därmed avgörande i valet av lämplig reaktion för barn och ungdomars oönskade handlingar (Estrada, 1999; Vainik, 2017). Å andra sidan kan straffmyndighetsåldern uppfattas som naturligt given, fast den egentligen är socialt konstruerad och därmed skulle kunna infalla tidigare eller senare i livet (Estrada, 1999; Vainik, 2017; Wenneberg, 2001). Straffmyndighetsåldern är inget som respondenterna har ifrågasatt när det kommer till att utfärda konsekvenser eller påföljder. Vi har tolkat respondenternas resonemang som att deras synsätt representerar de tankar som finns i påföljdssystemet för unga lagöverträdare där det råder en spänning mellan socialrättsliga och straffrättsliga åtgärder (Clevesköld, Thunved & Thunved, 2015). Även när en straffrättslig påföljd dömts ut ges socialrättsliga åtgärder i form av hjälp och stöd, vilket vi tolkat det som leder till att synsättet *barn som lever farligt* ges mest utrymme i samverkansprocessen. Därmed tolkar vi det som att SSPF har internaliserat definitionen av straffmyndighetsåldern enligt lag. Således tolkar vi det som att synsättet som ges mest utrymme är

bundet till att SSPF arbetar med en yngre målgrupp som ännu inte är straffmyndiga och därmed inte är aktuella för påföljdssystemet. Vi är medvetna om att kommunen som vi har valt att studera även arbetar med sociala insatsgrupper (SIG), som riktar sig mot en äldre målgrupp än vad SSPF gör. Vi tror därmed att studiens resultat hade sett annorlunda ut om vi studerat synsättens utrymme hos aktörer inom SIG. Vi tänker att det istället hade varit synsättet *farliga barn* som hade getts ett större utrymme, med anledning av att straffrättsliga påföljder hade varit mer aktuella.

Att synsättet *barn som lever farligt* i den här studien har visat sig ges mest utrymme tänker vi kommer att ha en avgörande betydelse för vilka åtgärder som aktörer och samverkansprojekt som till exempel SSPF ger till barn och ungdomar i riskzon. Detta tänker vi ligger i linje med vad som står i barnkonventionen om barn och ungdomars rätt till stöd och hjälp vid misstanke om brott samt deras rätt till liv, överlevnad och utveckling samt att alla åtgärder som rör barn ska vad som är bedömt som barnets bästa i första hand beaktas (artikel 3, 6, 40; Barnombudsmannen 2019; SoL, 1 kap. 2 §). Om studiens resultat hade kommit fram till tvärtom tänker vi att det hade stått i konflikt med SSPF:s uppdrag (Johansson, 2011; Ungdomar i riskzon, 2018).

8.3 Förslag till fortsatt forskning

Den här studien har bidragit med kunskap om erfarenheter hos aktörer i ett samverkansprojekt som SSPF kring synen och sättet att prata om barn och ungdomar i riskzon. Ett förslag till fortsatt forskning är att se hur synsätten eventuellt skulle skilja sig åt mellan olika brottsförebyggande samverkansprojekt i Sverige. Detta skulle kunna jämföras genom en kvantitativ enkätstudie.

För att fortsättningsvis kunna prioritera det brottsförebyggande arbetet så krävs det kunskap om vilka effekter ett samverkansprojekt får för barn och ungdomar i riskzon. Ett annat förslag till fortsatt forskning är därför att mäta effekterna av hur ett samverkansprojekt utifrån aktörernas synsätt på barn och ungdomar påverkar deras benägenhet att inte längre vara i riskzonen eller att sluta begå brott.

9. Referenslista

- Andershed, H. & Andershed, A. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen: vad säger forskningen?*. (1. uppl.) Stockholm: Gothia.
- Andershed, A. Andershed, H. & Tuvblad, C. (2013) Psykologiska och biologiska perspektiv på sociala anpassningsproblem. I A. Meeuwisse & H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (s.242- 260). Stockholm: Natur & kultur.
- Axelsson, R. & Bihari Axelsson, S. (2013) Samverkan som samhällsfenomen - några centrala frågeställningar. I R. Axelsson & S. Bihari Axelsson (Red.), *Om samverkan: för utveckling av hälsa och välfärd* (s.17 - 38). Lund: Studentlitteratur.
- Backman, J. (2016). *Rapporter och uppsatser*. (3., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Barnombudsmannen (2019). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. (Ny upplaga med anledning av reviderad svensk översättning 2018 ; Utgåva 2, reviderad 2019). Stockholm: Norstedts Juridik / Karnov Group.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1998). *Kunskapssociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. (2. uppl.) Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bolin, A. (2011). *Shifting subordination: Co-located interprofessional collaboration between teachers and social workers*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Institutionen för Socialt Arbete). Från <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/24985>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala brottsförebyggande råden*. Rapport 2005:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Samverkan mellan polis och kommun. Brottsförebyggande arbete utifrån överenskommelser*. Rapport 2013:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016a). *Samverkan i lokalt brottsförebyggandet arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2017). *Kostnader för brott. En litteraturöversikt över metoder, resultat och utmaningar i forskningen om kostnader för brott*. Rapport 2017:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2017). *Skolundersökningen om brott 2017. Om utsatthet och delaktighet i brott*. Rapport 2018:15. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2018). *Årsrapport för det brottsförebyggande arbetet i Sverige 2018. Nuläge och utvecklingsbehov*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2020). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2020*. Rapport 2020. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Börjeson, B. & Börjeson, M. (2015). *Förstå socialt arbete*. (3., uppdaterade uppl.) Malmö: Liber.
- Clevesköld, L., Thunved, B. & Thunved, A. (2015). *Samhället och de unga lagöverträdarna*. (5., rev. uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Danermark, B. & Kullberg, C. (1999). *Samverkan: välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Det Kriminalpräventive Råd (2019): *SSP-samarbejdet i det kriminalitetsforebyggende arbejde*. København: Det Kriminalpräventive Råd.
- Engdahl, O. & Lindgren, S. (2017). *Varför begår människor brott: samhälls- och beteendevetenskapliga svar på kriminologins grundfråga*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Engdahl, O. (2011) Hur fungerar social kontroll? Kriminologiska och socialpsykologiska perspektiv. I B. Larsson & O. Engdahl (Red.), *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering* (s.52-98). (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Estrada, F. (1999). *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem: utveckling, uppmärksamhet och reaktion*. Diss. Stockholm : Univ.. Stockholm.
- Giddens, A. & Sutton, P.W. (2014). *Sociologi*. (5., rev. och uppdaterade uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Horwath, J. & Morrison, T. (2008). Collaboration, integration and change in children's services: Critical issues and key ingredients. *Child Abuse & Neglect*, 31(1), 55-69.
doi:10.1016/j.chiabu.2006.01.007

- Johansson, S. (2011). *Rätt, makt och institutionell förändring. En kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus*. (Doktorsavhandling, Lunds universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten). Från <https://lucris.lub.lu.se/ws/files/3440437/1856760.pdf>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Longoria, R. A. (2005). Is inter-organizational collaboration always a good thing? *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 32(3), s. 123-138. Från <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol32/iss3/8>
- Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2013) Introduktion: Vad är ett socialt problem?. I A. Meeuwisse & H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (s.23 - 75). Stockholm: Natur & kultur.
- Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2016). Vad är socialt arbete? I A. Meeuwisse, H. Swärd, S. Sunesson & M. Knutagård (Red.), *Socialt arbete: en grundbok*. (3., [rev. och utök.] utg.) (s. 29-76). Stockholm: Natur & Kultur.
- Ohlsson, L. B. & Swärd, H. (1994). *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur.
- Prop. 2002/03:53. *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* Från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2003/02/prop.-20020353/>
- Prop. 2014/15:25. *Tydligare reaktioner på ungas brottslighet*. Från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2014/12/prop.-20141525/>
- Sahlin, I. (2000) *Brottsprevention som begrepp och samhällsfenomen*. Lund: Arkiv förlag.
- Sahlin, I. (2013) Sociala problem som verklighetskonstruktioner. I A. Meeuwisse & H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (s.129-149). Stockholm: Natur och Kultur.
- Schiratzki, J. (2019). *Barnrättens grunder*. (Sjunde upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- SFS 1962:700. *Brottsbalk*. Från, <https://lagen.nu/1962:700>
- SFS 2017:900. *Förvaltningslag*. Från, <https://lagen.nu/2017:900>
- SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslag*. Från, <https://lagen.nu/1982:763>
- SFS 1964:167. *Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare*. Från, <https://lagen.nu/1964:167>

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Från, <https://lagen.nu/1990:52>

SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Från,
<https://lagen.nu/2003:460>

SFS 2002:445. *Lag om medling med anledning av brott*. Från, <https://lagen.nu/2002:445>

SFS 1984:387. *Polislag*. Från, <https://lagen.nu/1984:387>

SFS 1942:740. *Rättegångsbalk*. Från, <https://lagen.nu/1942:740>

SFS 1985:1100. *Skollag*. Från, <https://lagen.nu/1985:1100>

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Från, <https://lagen.nu/2001:453>

Sohlberg, P. & Sohlberg, B. (2019). *Kunskapens former: vetenskapsteori, forskningsmetod och forskningsetik*. (Fjärde upplagan). Stockholm: Liber.

Söderberg, C. (2016). *Individriktad brottsprevention - om SSPF och viljan att samverka*. (Doktorsavhandling, Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier).
Från <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:910402/FULLTEXT01.pdf>

Tärnfalk, M. (2007). *Barn och brott: en studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare*. (Doktorsavhandling, Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete).
Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:197156/FULLTEXT01.pdf>

Vainik, A. (2017). *Polisanmälningar i grundskolan*. (Doktorsavhandling, Linnéuniversitetet, Institutionen för socialt arbete). Från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1081967/FULLTEXT01.pdf>

Wenneberg, S.B. (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.

Kommunala dokument:

(2018) Projektdirektiv. Samordnare för unga i riskzon.

(2018) Ungdomar i riskzon.

(2018) SSPF samtyckesblankett.

SSPF Risk - och skyddsfaktorer.

10. Bilagor

10.1 Bilaga 1 - Informationsbrev till samordnare och enhetschef

Hej,

Vi är två socionomstudenter från Ersta Sköndal Bräcke högskola som ska skriva vår kandidatuppsats nu under våren.

Under vår studietid har vi utvecklat ett intresse kring ungdomar i riskzon för att begå brott. Vårt intresse har därför väckts för ert samverkansprojekt, SSPF, och då främst arbetet med ungdomar i riskzon. Syftet med vår studie är att studera vilka uppfattningar som finns hos aktörerna inom projektet. Dels om hur man pratar om de ungdomar som man ska samverka kring och dels om hur det är att samverka i ett projekt som SSPF. Därav är vi inte intresserade av att ta del av information om enskilda ärenden med hänsyn till sekretessen.

Vi önskar genomföra cirka tio intervjuer under april med aktörer i SSPF samt delta på två möten för observation. Vid intervjuerna kommer vi att spela in ljudfiler som senare kommer transkriberas av oss. Materialet kommer att användas inom ramen för vår kandidatuppsats. Vid uppsatsens godkännande kommer ljudfiler och transkriberingar att raderas.

All dokumentation och personuppgifter kommer att hanteras och förvaras konfidentiell.

Intervjupersonerna, och kommunen arbete sker inom, kommer att vara anonyma. Detta då vi inte kommer att använda intervjupersonernas namn i uppsatsen vilket innebär att de inte kommer kunna identifieras av utomstående. Vi kommer dock inte kunna garantera intervjupersonernas absoluta anonymitet inför varandra inom SSPF.

Intervjupersonerna bestämmer själva över sin medverkan och kan välja att avbryta sitt deltagande när som helst.

Vid eventuella frågor går det bra att kontakta oss på;

Maria Holmberger: 070-***** - maria.holmberger@esbhstudent.se

Hannah Nilsson: 076-***** - hannah.nilsson@esbhstudent.se

Eller vår handledare: Anne-Lie Vainik, anne-lie.vainik@esh.se

Vänliga hälsningar,

Maria Holmberger & Hannah Nilsson

10.2 Bilaga 2 - Informationsbrev till respondenter

Hej,

Vi är två socionomstudenter från Ersta Sköndal Bräcke högskola som ska skriva vår kandidatuppsats nu under våren.

Syftet med vår studie är att studera vilka uppfattningar som finns hos aktörerna inom SSPF. Dels om hur man pratar om de ungdomar som man ska samverka kring och dels om hur det är att samverka i ett projekt som SSPF. Därav är vi inte intresserade av att ta del av information om enskilda ärenden med hänsyn till sekretessen.

Vi önskar genomföra intervjuer med aktörer i SSPF och söker därav respondenter till vår studie. Med tanke på rådande omständigheter (covid-19) så kan intervjuerna förutom att ske genom fysiskt möte även ske via telefon eller Skype/Facetime/Teams. Vi anpassar oss efter ditt önskemål. Intervjun kommer ta cirka 45 minuter.

Nedan har vi förslag på datum för dig att välja mellan;

- 8/4, 9/4, 17/4, 20/4, 22/4, 23/4, 24/4, 27/4, 29/4, 30/4.

Vi skulle vara oerhört tacksamma om du kan ställa upp på en intervju med oss!

Hör av dig till oss om vilket datum som passar dig via telefon eller mail.

Kontaktuppgifter;

Maria Holmberger: 070-***** - maria.holmberger@esbhstudent.se

Hannah Nilsson: 076-***** - hannah.nilsson@esbhstudent.se

Vänliga hälsningar,

Maria Holmberger & Hannah Nilsson

*Vid intervjuerna kommer vi att spela in ljudfiler som senare kommer transkriberas av oss. Materialet kommer att användas inom ramen för vår kandidatuppsats. Vid uppsatsens godkännande kommer ljudfiler och transkriberingar att raderas.

All dokumentation och personuppgifter kommer att hanteras och förvaras konfidentiellt. Intervjupersonerna, och kommunen arbete sker inom, kommer att vara anonyma. Detta då vi inte kommer att använda intervjupersonernas namn i uppsatsen vilket innebär att de inte kommer kunna identifieras av utomstående. Vi kommer dock inte kunna garantera intervjupersonernas absoluta anonymitet inför varandra inom SSPF.

Intervjupersonerna bestämmer själva över sin medverkan och kan välja att avbryta sitt deltagande när som helst.

10.3 Bilaga 3 - Intervjuguide

Syfte

Med utgångspunkt från de två parallellt existerande synsätten; *barn som lever farligt* och *farliga barn*, är syftet med den här studien att undersöka och analysera hur olika aktörer inom SSPF erfar samverkansprocessen kring barn och ungdomar som är i riskzon för att begå brott.

Tema 1: Målgruppen - begreppet "Ungdomar i riskzon"

- Vilka ungdomar är det ni arbetar med, som ni i SSPF menar är ungdomar i riskzon?

Tema 2: Samverkan

- Vad betyder det för dig att vara en del av SSPF?
- Kan du berätta hur det är för dig att samverka inom SSPF?
- Hur tycker du att samverkan fungerar i SSPF?
- Finns något du upplever som utmanande eller svårt med samverkan?

Tema 3: Uppfattningar om målgruppen (intervjupersonens uppfattningar)

- Vad tänker du kring hur och varför ungdomar börjar begå brott?
- Vad har du för tankar kring hur ungdomar slutar begå brott?
- Vilka tänker du är bäst på att hantera ungdomar med ett kriminellt beteende?
- Om jag säger att barn och ungdomar är skyddsvärda, vad tänker du om det?
- Om jag säger att vi behöver skydda samhället från barn och ungdomar med kriminellt beteende, vad tänker du om det?
- Vi har ett påföljdssystem för unga lagöverträdare som har utgångspunkt i både straffrätt och socialrätt och i det systemet ska ni samverka. Hur blir det för er när ni ska samverka?
- På vilket sätt, tänker du, har SSPF betydelse för de ungdomar ni ska arbeta med?
- Tror du att aktörerna inom SSPF har samma uppfattning som du?

Tema 4: Upplevelser av samverkan för målgruppen

- Hur tror du att samverkan påverkas om man har olika sätt att se på barn och ungdomar så som vi hittills har diskuterat?

Avslutande fråga

- Har du något mer som du skulle vilja lyfta fram som vi inte pratat om?

Processfrågor

- Kan du utveckla / berätta mer om ...?, Kan du ge ett exempel på ...?
- Hur menar du då?
- På vilket sätt hade det betydelse för dig?
- Vilka utmaningar/möjligheter finns det med det?

Bakgrundsfrågor

- Yrke? Är i yrket?

10.4 Bilaga 4 - Samtycke respondenter

Hej,

Vad roligt att du vill ställa upp på en intervju med oss!

Inför intervjun med oss skickar vi dig nu information om etiska överväganden, insamlandet av material samt om anonymitet.

Vid intervjuerna kommer vi att spela in ljudfiler som senare kommer transkriberas av oss. Materialet kommer att användas inom ramen för vår kandidatuppsats. Vid uppsatsens godkännande kommer ljudfiler och transkriberingar att raderas.

All dokumentation och personuppgifter kommer att hanteras och förvaras konfidentiellt.

Intervjupersonerna, och kommunen arbete sker inom, kommer att vara anonyma. Detta då vi inte kommer att använda intervjupersonernas namn i uppsatsen vilket innebär att de inte kommer kunna identifieras av utomstående. Vi kommer dock inte kunna garantera intervjupersonernas absoluta anonymitet inför varandra inom SSPF.

Intervjupersonerna bestämmer själva över sin medverkan och kan välja att avbryta sitt deltagande när som helst.

Med utgångspunkt på barn och ungdomar som begår brott finns två parallella synsätt; barn som lever farligt och farliga barn.

Syftet med studien är att undersöka och analysera hur olika professioner inom SSPF upplever och erfar samverkansprocesserna kring ungdomar som begått brott utifrån de ovan nämnda synsätten.

Vi är inte intresserade av att ta del av information om enskilda ärenden med hänsyn till sekretessen.

Intervjun kommer ta cirka 45 minuter.

Kontaktuppgifter;

Maria Holmberger: 070-***** - maria.holmberger@sbhstudent.se

Hannah Nilsson: 076-***** - hannah.nilsson@sbhstudent.se

Vänliga hälsningar,

Maria Holmberger & Hannah Nilsson